

Eid

Analyse av næringsutvikling og attraktivitet

KNUT VAREIDE OG MARIT O. NYGAARD

TF-notat nr. 53/2013

Tittel: Eid
Undertittel: Analyse av næringsutvikling og attraktivitet
TF-notat nr: 53/2013
Forfatter(e): Knut Vareide og Marit Owren Nygaard
Dato: 15. januar 2013
ISBN: 978-82-7401-674-3
ISSN: 1891-053X
Pris: 140,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforsking.no)
Prosjekt: Regionale analyser 2013
Prosjektnr.: 20130140
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Eid kommune

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforsking
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforsking.no

Resymé:

Analyse over utviklingen i Eid kommune med hensyn til arbeidsplass- og næringsutvikling, demografi, attraktivitet, innovasjon og utdanningsnivå.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforsking siden 1996.

Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforsking siden 2013.

Forord

Denne rapporten inngår i en serie analyserapporter for kommuner, regioner og fylker i Norge som er utført av Telemarksforskning i 2013, og som er utgitt i januar 2014. Det er benyttet en modell for attraktivitet som er utviklet med støtte fra Oslofjordfondet i forbindelse med prosjektet *Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon*. Analysene av innovasjon bygger på et empirisk arbeid som er gjennomført og finansiert i forbindelse med Norges Forskningsråds VRI-program der Telemarksforskning og AFI har et felles forskningsprosjekt i VRI Telemark. Kapitlet om NæringsNM omhandler resultatene fra det arbeidet vi har gjort årlig for NHOs NæringsNM.

De regionale analysene er svært verdifulle for forskningen i slike prosjekt, i det at vi får anvendt modeller og empiriske metoder for ulike geografiske områder. Gjennom dette arbeidet får vi også testet relevans og kvalitet gjennom dialog med mange forskjellige og kompetente oppdragsgivere som arbeider profesjonelt med regional utvikling i praksis.

Telemarksforskning har laget slike regionale analyser i en årrekke. Tidligere var analysene i stor grad deskriptive, og nøyde seg stort sett med å beskrive en rekke indikatorer for befolknings- og næringsutvikling. Etter hvert har vi lagt mer vekt på å finne sammenhenger, gjennom å koble de ulike trekkene i en region sammen i stadig mer helhetlige modeller. De fleste oppdragsgiverne etterspør slike rapporter fordi de skal brukes i en strategisk sammenheng. Da er det ikke tilstrekkelig kun å beskrive ulike utviklingstrekk hver for seg. For at utviklingen på et sted skal kunne påvirkes gjennom bevisste strategier, er det nødvendig å forstå sammenhengene og avdekke årsaker og drivkrefter til den faktiske utviklingen. Først da blir analysene virkelig nyttige i det strategiske arbeidet. Dynamikken i den regionale utviklingen er imidlertid ganske kompleks, og våre modeller og forståelsen av den er ikke på langt nær ferdig utviklet. Det er dessuten en utfordring å presentere så mange tema og ulike analyser i en rapport av dette formatet som er ment å være kortfattet og enkel.

Bø, 18. februar 2014

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

SAMMENDRAG	5
1. ARBEIDSPLASSE	7
2. ATTRAKTIVITET FOR BEDRIFTER OG BESØK	18
3. PENDLING OG ARBEIDSMARKEDSINTEGRASJON	28
4. BEFOLKNING	30
5. SAMMENHENGEN MELLOM FLYTTING OG ARBEIDSPLASSVEKST	33
6. NÆRINGS-NM	38
7. UTDANNING	43

Sammendrag

Eid har hatt nedgang i antall arbeidsplasser i kommunen siden 2007. Det har blitt færre arbeidsplasser både i næringslivet og i offentlig sektor. Når vi analyserer arbeidsplassutviklingen i Eid de siste ti årene, ser vi at hovedårsaken til den manglende veksten er at det har vært nedgang i statlige arbeidsplasser, samtidig som at næringslivet har hatt sitt tyngdepunkt i bransjer med nedgang eller stagnasjon. For å forstå utviklingen, har vi splittet opp næringslivet i tre næringstyper; basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer.

Basisnæringene i Eid består for det meste av industri og landbruk. Basisnæringene har hatt en ganske sterk nedgang i antall arbeidsplasser i Eid. Siden 2000 har det blitt nesten 30 prosent færre arbeidsplasser i basisnæringene. Nedgangen i basisnæringene er sterkere i Eid enn i landet for øvrig. Det skyldes delvis bransjestrukturen, ettersom mye av basisnæringene har vært i bransjer med nedgang. Men basisnæringene har også hatt en svakere utvikling bransje for bransje i Eid enn i resten av landet.

Eid har forholdsvis mye besøksnæringer. Besøksnæringene i Eid hadde en ganske sterk vekst fram til 2006, men har hatt litt nedgang etterpå. Besøksnæringene har likevel samlet sett hatt en vekst på 12 prosent i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2012. Det har vært ganske sterk vekst i antall arbeidsplasser i handel og innenfor aktivitetsnæringene, som også omfatter underholdning og kultur. Antall arbeidsplasser innenfor overnatting og servering har imidlertid gått ned. Besøksnæringene blir ganske mye påvirket av kommunens egen befolkningsutvikling, og ettersom Eid har hatt forholdsvis svak befolkningsvekst, har det bidratt negativt til besøksnæringenes utvikling. Når vi justerer for effekten av befolkningsutviklingen, har Eid samlet sett litt bedre utvikling i besøksnæringene enn befolkningsutviklingen skulle tilsi de siste ti årene. Det indikerer at Eid har vært attraktiv for besøk i denne perioden.

Den siste næringstypen, regionale næringer, består av blant annet bygg og anlegg, transport, forretningsmessig og personlig tjenesteyting. Det er bransjer som selger sine tjenester til annet næringsliv og til befolkningen. De regionale næringene har hatt ganske sterk vekst i Eid siden 2000, og har hatt en økning i antall arbeidsplasser på over 33 prosent. De regionale næringene hadde imidlertid sin vekst fram til 2007, og har ikke hatt vekst etter det.

I NHOs NæringsNM blir næringslivets prestasjoner målt og rangert med hensyn til lønnsomhet, vekst, nyetableringer og næringslivets relative størrelse. Næringslivet i Eid gjorde det ganske bra i NæringsNM for det siste året, som tok utgangspunkt i resultatene for 2012, og Eid ble rangert som nummer 84 av 428 kommuner i landet. Næringslivet i Eid skårer over middels for både lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Når næringslivet i Eid gjør det bra i NæringsNM, er det en ytterligere indikasjon på at den svake arbeidsplassutviklingen i kommunen kommer av en ugunstig næringsstruktur.

Befolkningsutviklingen i Eid har variert en del fra år til år. I noen år har det vært netto innflytting fra andre kommuner og ganske bra vekst, i andre år har det vært utflytting og befolkningsnedgang. I 2010 og 2011 hadde Eid befolkningsvekst, mens det ble nedgang i 2012. I 2012 og de tre første kvartalene i 2013 har det igjen blitt ganske sterk netto utflytting fra Eid, og befolkningen har sunket igjen. Det er forholdsvis klart at den svekkede flyttebalansen skyldes at arbeidsplassutviklingen i Eid har vært dårlig. Det har også vært en svak arbeidsplassutvikling i nabokommunene de tre siste årene, noe som også har bidratt negativt. I den siste treårsperioden har nettoutflyttingen til Eid vært som forventet ut fra arbeidsplassveksten og de strukturelle betingelsene som kommunen har. Kommunen har dermed normal bostedsattraktivitet i forhold til andre norske kommuner.

Denne rapporten er bestilt fra prosjektet VAKN, som har arbeidet spesielt med å stimulere til vekst i kulturnæringene i kommunen. Det er da naturlig å spørre seg om denne rapporten kan si noe om effekten av

dette arbeidet. I prinsippet kan en tenke seg at et prosjekt som VAKN kan ha en betydning på flere områder. Før det første vil prosjektet kunne bidra direkte til økt vekst i antall arbeidsplasser i kulturnæringene. For det andre vil økt aktivitet i kulturnæringene kunne gjøre at kommunen blir mer attraktiv for besøk, og gi vekst i andre besøksnæringer som ikke er direkte kulturnæringer, som overnatting, handel og servering. For det tredje vil økt aktivitet innenfor kulturområdet kunne gjøre at Eid ble mer attraktiv som bosted, og trekke til seg flere innflyttere eller redusere utflytting.

VAKN-prosjektet startet arbeidet i 2011, etter et forprosjekt i 2010. Det betyr at eventuelle effekter tidligst kunne ha begynt å materialisere seg i 2012. Eids samlede utvikling er imidlertid et resultat av alt som skjer i kommunen, både fra politisk og administrativt hold i kommunen, i de mange bedriftene i næringslivet, i lag og foreningsliv, og gjennom påvirkning fra strukturelle og konjunkturrelle forhold som er utenfor den lokale kontrollen. Rapporten viser at Eid har vært inne i en litt negativ utvikling de siste årene, og at denne negative utviklingen først og fremst er et resultat av en arbeidsplassnedgang i offentlig sektor, samt en svak utvikling i arbeidsplassutviklingen i næringslivet som i stor grad kan forklares av en uheldig næringsstruktur. Når vi korrigerer for disse faktorene, har Eid hatt en attraktivitet for besøk og bosetting som har vært normal, eller middels, for norske kommuner de siste årene. Vi pleier imidlertid å måle bostedsattraktiviteten over perioder på tre år eller lengre, slik at den siste perioden vi har målt er for årene 2010 til og med 2012. Som vi har vært inne på, vil effekten av VAKN-prosjektet bare kunne påvirke resultatene fra 2012, dvs det siste av tre år i denne perioden. Vi tror derfor at det vil ta lenger tid for at effekten av et prosjekt av denne typen vil la seg måle i økt bostedsattraktivitet eller økt besøksattraktivitet. Da vil det vært viktig at arbeidet for å skape en mer attraktiv kommune ikke blir isolert i et prosjekt, men at en også lykkes i å mobilisere bredt også blant alle de andre aktørene i kommunen som kan bidra til dette.

1. Arbeidsplasser

Arbeidsplassutviklingen er en viktig indikator for regional utvikling, og er kanskje den mest sentrale forklaringsfaktoren for flyttemønstrene. Arbeidsplasser finnes i både offentlig og privat sektor, men det er ofte sterkest interesse for arbeidsplassene i privat sektor, som en forsøker å påvirke gjennom næringsutvikling.

Det var 1 751 arbeidsplasser¹ i privat sektor i Eid i 2012. Dette er en oppgang på 94 arbeidsplasser siden tusenårsskiftet. Mellom 2004 og 2007 var det vekst i privat sektor. Det var en nedgang fra 2007 til 2009. Deretter har antall arbeidsplasser holdt seg ganske stabilt.

Det var 1 056 arbeidsplasser i offentlig sektor i Eid i 2012. Det er 23 flere arbeidsplasser enn ved begynnelsen av 2000-tallet.

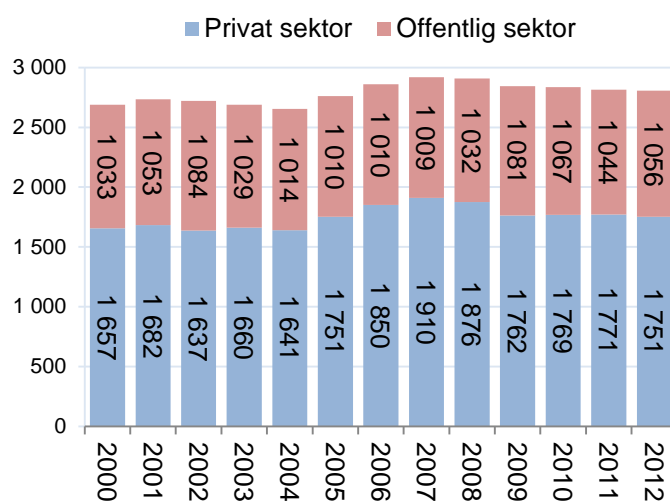
Antall arbeidsplasser i privat sektor utgjorde 62 prosent av arbeidsplassene i 2012. På landsbasis utgjør privat sektor 70 prosent av arbeidsplassene.

I figur 2 ser vi den indekserte arbeidsplassutviklingen i kommunen, fylket og i landet fra 2000 til 2012. Antall arbeidsplasser i 2000 er indeksert til å være lik 100.

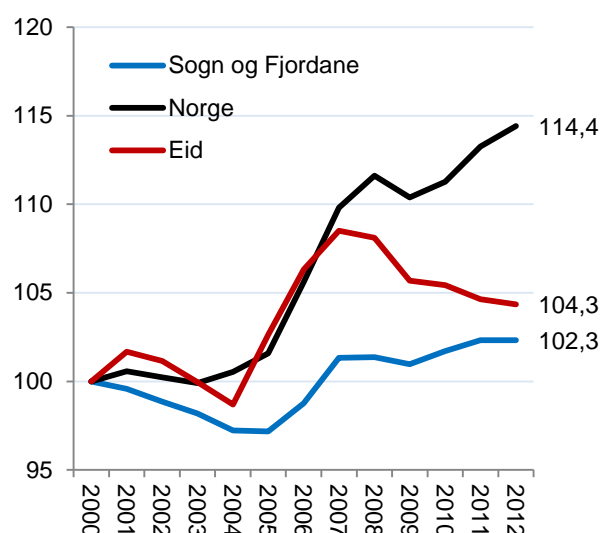
Antall arbeidsplasser i Norge har økt med 14,4 prosent fra 2000 til 2012. I Sogn og Fjordane har antall arbeidsplasser økt med 2,3 prosent.

Antall arbeidsplasser i Eid har økt med 4,3 prosent i samme periode. Veksten er svakere enn veksten nasjonalt, men sterkere enn den fylkesvise veksten.

Som på landsbasis var det en kraftig vekst i antall arbeidsplasser i Eid mellom 2004 og 2007. Veksten har ikke tatt seg opp igjen i Eid slik den har nasjonalt. Siden 2007 har det vært arbeidsplassnedgang i Eid.

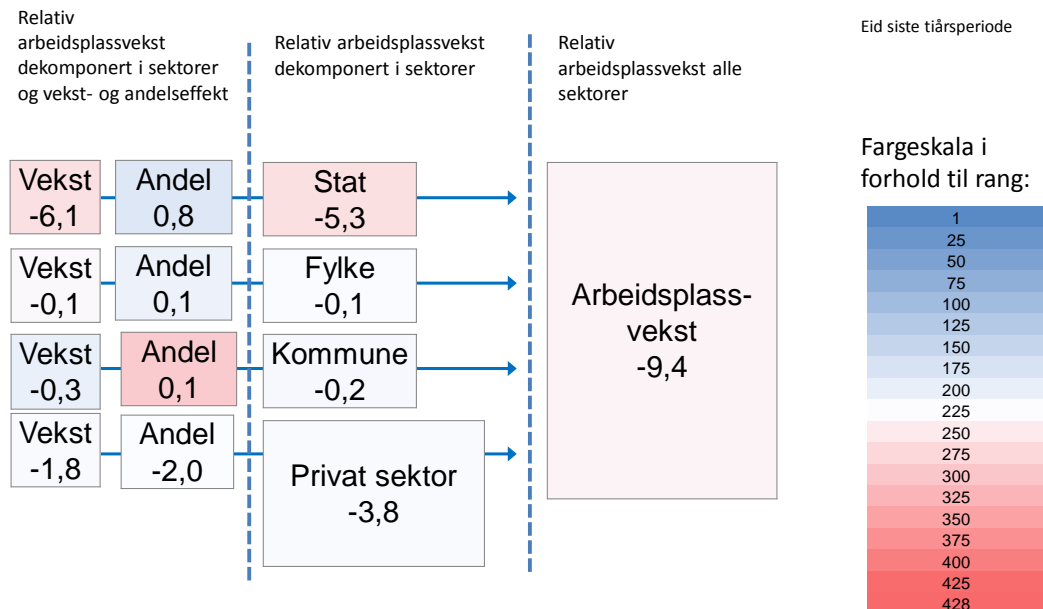
Figur 1: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Eid fra 2000 til 2012

Figur 2: Indeksert arbeidsplassutvikling i Sogn og Fjordane, Norge og Eid fra 2000 til 2012, alle sektorer, indeksert slik at antallet i 2000=100.

1.1 Oppsummering sektorer

Vi kan oppsummere siste ti års utvikling i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene i Eid med følgende modell:

Figur 3: Avvik mellom arbeidsplassveksten i Eid og i Norge de ti siste årene. Alle tallene viser hva avviket utgjør som prosent av samlet sysselsetting i Eid. Fargene viser hvordan kommunen rangerer blant de 428 kommunene i landet for det spesifikke avviket. Avviket for hver av de fire sektorene er dekomponert i en vekst-effekt og en andelseffekt. Vekst-effekten viser hvordan sektoren ville ha bidratt til samlet vekst dersom sektorens andel hadde vært den samme som på landsbasis. Andels-effekten viser hvordan sektoren ville bidratt dersom veksten hadde vært den samme som på landsbasis.

I regional utvikling måler vi ofte arbeidsplassveksten i forhold til samlet sysselsetting på stedet vi analyserer. Det er mange kommuner i Norge med kun et fåtall arbeidsplasser. En liten vekst vil derfor utgjøre uforholdsmessige store prosentvise utslag. Når vi ser på utviklingen i forhold til sysselsettingen, får vi et bedre bilde av hvordan arbeidsplassveksten bidrar til samlet vekst på stedet.

Boksen til høyre «Arbeidsplassvekst -9,4» viser differansen mellom arbeidsplassveksten (som andel av samlet sysselsetting) lokalt og nasjonalt. Arbeidsplassveksten har vært 9,4 prosentpoeng lavere i Eid enn i landet som helhet i den siste tiårsperioden. Boksene til venstre viser dekomposisjonen av denne relative arbeidsplassnedgangen i de ulike sektorene. Arbeidsplassutviklingen i statlig sektor utgjør hovedbidraget til den relative arbeidsplassnedgangen. Fylkeskommunal- og kommunal sektor har hatt en svak negativ innvirkning, mens utviklingen i privat sektor har bidratt med -3,8 av de -9,4 prosentpoengene. Vi har dekomponert arbeidsplassutviklingen i de ulike sektorene i vekst- og andelseffekt. Verdiene er vist i boksene til venstre. Veksteffekten er den delen som skyldes vekst eller nedgang på stedet, mens andelseffekten er den delen som skyldes sektorens andel av samlet sysselsetting. Fargene viser rangeringen i forhold til de andre kommunene i Norge.

Bidraget fra privat sektor skyldes omtrent like mye lav vekst på stedet (-1,8) som en lav andel av privat sektor i forhold til samlet sysselsetting (-2). Bidraget fra statlig sektor skyldes hovedsakelig svak vekst (-6,1), mens andelen statlige arbeidsplasser var forholdsvis høy (0,8).

1.2 Relativ vekst i næringslivet

Når vi skal sammenlikne veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet mellom kommuner, er det praktisk å bruke relativ vekst, som er målt som differansen i den prosentvise veksten i antall arbeidsplasser i kommunen og veksten i antall arbeidsplasser i Norge. Da filtrerer vi bort konjunktursvingningene, og kan se hvordan veksten i den enkelte kommune er i forhold til andre kommuner i landet over tid.

Tabell 1: Relativ vekst, målt som differansen mellom prosentvis vekst i kommunen og veksten på landsbasis, i antall arbeidsplasser i næringslivet, i kommunene i Sogn og Fjordane. Siste kolonne viser trenden, dvs. retningen på verdiene i de siste årene. Rangering blant landets 428 kommuner mht. progressivt gjennomsnitt i første kolonne.

Rang	Kommune	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Trend
20	Gulen	1,2	2,7	0,5	1,4	-1,5	-4,1	-5,3	0,4	4,0	7,8	-1,4	11,1	2,7	0,9
35	Balestrand	-8,2	6,8	-4,6	-4,4	2,7	-6,8	-2,6	-0,9	10,5	2,2	2,8	3,3	1,8	1,1
116	Naustdal	1,7	10,5	-2,5	-15,7	-2,1	3,6	-13,0	2,5	7,0	-1,2	-5,0	9,1	0,2	1,3
119	Hyllestad	-6,7	-5,1	5,7	-28,2	25,7	-2,5	-3,2	-5,2	3,9	-2,0	-7,9	9,8	0,1	0,4
139	Fjaler	-1,8	1,6	1,3	-2,2	-7,3	-2,3	6,5	1,2	-4,9	3,1	-2,4	2,1	-0,1	0,3
141	Førde	-0,5	-0,7	0,8	-1,7	0,4	0,2	-0,7	-2,8	4,0	-0,6	-1,4	0,4	-0,1	0,0
143	Sogndal	-2,8	0,7	0,5	1,7	-1,5	-2,9	-2,6	-3,2	-2,3	4,8	-0,4	2,0	-0,1	0,2
172	Flora	-1,9	1,6	-6,7	-2,6	3,4	-0,9	-0,8	2,9	1,4	-2,3	0,3	-2,5	-0,4	0,2
207	Leikanger	-3,0	-1,6	66,6	-8,5	-34,8	-4,6	1,0	-0,3	0,8	11,4	1,8	-8,1	-0,7	-2,1
264	Solund	2,5	-6,8	-8,2	-7,1	2,6	3,3	1,8	-1,4	-4,9	7,4	-2,7	-6,5	-1,2	0,3
266	Selje	-6,0	-10,3	-7,7	-2,9	-2,5	-5,1	1,8	-7,1	5,1	-3,8	-1,2	1,6	-1,2	0,7
268	Stryn	-2,8	-0,7	1,1	3,4	-3,0	-6,6	-2,7	-4,7	2,9	0,7	0,4	-2,7	-1,2	-0,1
276	Luster	-1,0	-2,1	6,0	-1,1	-1,6	1,9	-1,1	-3,3	-0,9	-0,4	0,4	-4,6	-1,3	-0,5
281	Hornindal	-7,0	-5,7	6,0	-3,4	-1,5	-7,7	2,4	-3,0	0,3	-3,6	-4,1	3,3	-1,3	-0,1
283	Eid	0,7	-2,0	2,8	-1,9	5,2	0,6	-1,8	-3,6	-3,4	0,1	-1,5	-2,2	-1,3	-0,5
285	Gloppen	-3,0	2,6	10,0	-1,1	-1,2	-5,4	-2,4	-3,1	1,7	-2,0	-0,9	-1,3	-1,3	-0,5
295	Jølster	0,3	4,9	-3,3	2,5	-6,0	-0,3	-0,3	-8,7	-1,0	1,8	0,3	-1,9	-1,5	0,2
321	Aurland	-1,8	-11,8	5,5	1,6	-3,9	-0,9	-3,7	1,5	2,6	3,7	1,5	-14,3	-1,8	-0,8
323	Vågsøy	-3,2	2,5	-2,3	-5,6	-5,1	-5,4	-1,9	-3,5	2,7	2,5	-0,7	-4,9	-1,8	0,4
348	Askvoll	-5,0	4,3	-2,9	-5,9	2,1	0,9	0,4	-6,9	-1,4	-0,2	-1,6	-4,7	-2,1	-0,1
360	Gaular	-9,1	2,7	6,1	-8,6	-1,2	0,8	-2,5	4,1	3,3	-0,2	-10,6	-4,9	-2,2	-0,6
368	Bremanger	-6,5	-3,2	1,9	-11,1	-4,1	-8,5	1,2	1,9	-3,5	1,4	-4,9	-2,3	-2,4	0,3
370	Vik	-9,1	4,2	3,0	-4,3	-2,7	-2,3	-1,6	-3,5	0,5	-1,8	-4,0	-3,4	-2,4	-0,3
383	Årdal	1,3	-1,7	-1,3	-4,1	-5,6	-5,5	-3,3	5,3	3,3	-4,9	0,3	-10,1	-2,7	-0,1
423	Lærdal	1,5	1,0	1,3	-1,9	-3,8	-1,8	-3,9	-4,0	1,6	-1,6	-6,9	-10,7	-4,3	-0,7
426	Høyanger	-0,2	3,1	-1,9	-1,5	-6,7	-2,7	-0,9	-8,0	-20,1	-4,1	-10,4	5,5	-5,5	-0,3

Den første kolonnen viser rangeringen av det progressive gjennomsnittetⁱⁱ som vises i nest siste kolonne. Det progressive gjennomsnittet viser gjennomsnittet for de ti siste årene, der de siste årene er vektet tyngre.

Arbeidsplassveksten i privat sektor i Eid var 2,2 prosentpoeng lavere enn veksten nasjonalt i 2012. I et tiårsperspektiv har den årlige veksten i Eid vært 1,3 prosentpoeng lavere enn veksten nasjonalt. Det vises ved at det progressive gjennomsnittet er lik -1,3. Trenden, som viser hvilken retning utviklingen har hatt de siste årene, er negativ. Eid rangerer som nummer 283 blant de 428 kommunene i landet. Dette er litt under medianverdien. 2003 og 2005 var gode år for Eid, da var veksten i næringslivet høyere lokalt enn nasjonalt.

Av kolonnen til venstre «Rang» ser vi at mange av kommunene i Sogn og Fjordane har en rangering som er under middelveien. Det ser vi bl.a. av fargene: Er fargen blå er den over middels, er den hvit, er den nær medianen, og er den rød eller rosa, er den under medianverdien.

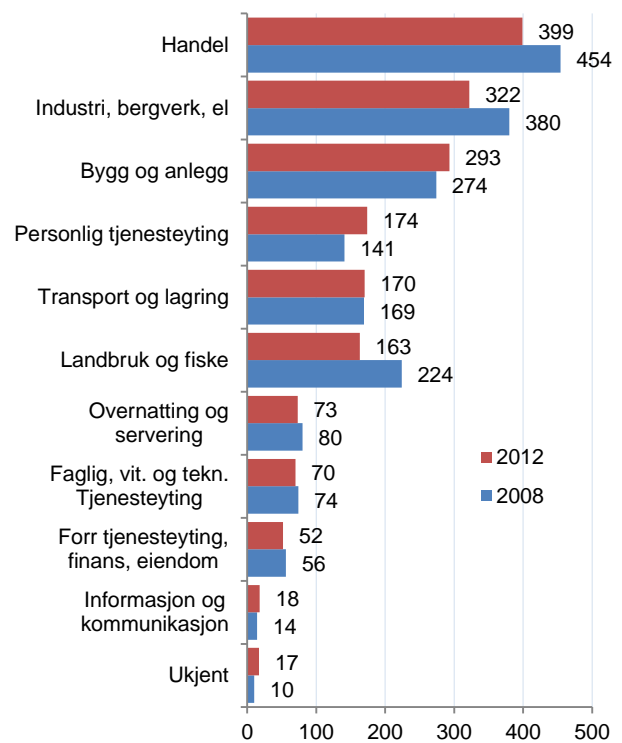
1.3 Bransjer i næringslivet

Figur 4 viser antall arbeidsplasser fordelt på ulike bransjer. Her har vi brukt en bransjeinndeling som SSB vanligvis bruker.

Handelen og industrien er de største bransjene i Eid. De sysselsatte hhv. 399 og 322 personer i 2012. Begge bransjene har hatt en arbeidsplassnedgang siden 2008.

Det har også vært en sterk nedgang i landbruket og fisket. Det var 224 arbeidsplasser i denne bransjen i 2008, men bare 163 i 2012.

Bygg- og anleggsbransjen og personlig tjenesteyting har hatt en svak vekst fra 2008 til 2012.

Figur 4: Antall sysselsatte i ulike bransjer i Eid i 2008 og 2012.

1.3.1 Bransjer og lokaliseringkvotienter

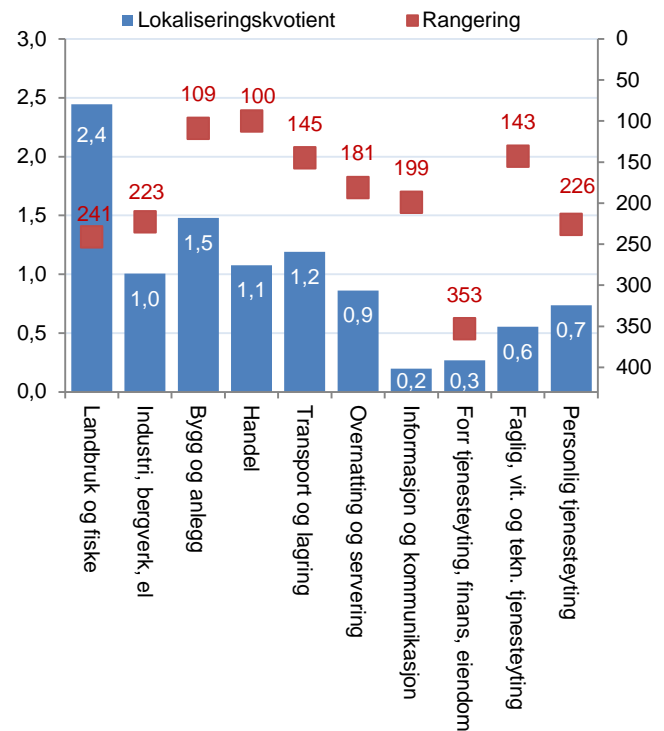
Vi så antallet sysselsatte i de ulike bransjene i figur 4, men det er også interessant å vurdere om Eid har høye eller lave andeler i forhold til andre kommuner. I figur 5 ser vi lokaliseringkvotientene til de ulike bransjene. Antall sysselsatte i bransjen er delt på totalt antall sysselsatte bosatt i Eid, og denne andelen er delt på tilsvarende andel nasjonalt. Når tallet er 1, er andelen den samme som Norge. I figuren ser vi også hvordan rangeringen for lokaliseringkvotienten er blant de 428 kommunene i landet.

Andelen sysselsatte i landbruk og fiske er 2,4 ganger større i Eid enn på landsbasis.

Andelen sysselsatte i bygg- og anleggsbransjen i Eid er 1,5 ganger større enn andelen på landsbasis. Også transport og lagring sysselsetter forholdsvis fler i Eid enn nasjonalt.

Andelen sysselsatte i industrien er like stor som andelen nasjonalt. Handelsbransjen i Eid er 1,1 ganger større enn på landsbasis.

Andelen sysselsatte i informasjon- og kommunikasjonsbransjen og i kategorien «forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom» er mye lavere i Eid enn på landsbasis.

Figur 5: Lokaliseringkvotient og rangering, lokaliseringkvotient venstre akse, rangering for lokaliseringkvotient på høyre akse.

1.4 Næringstyper i Norge

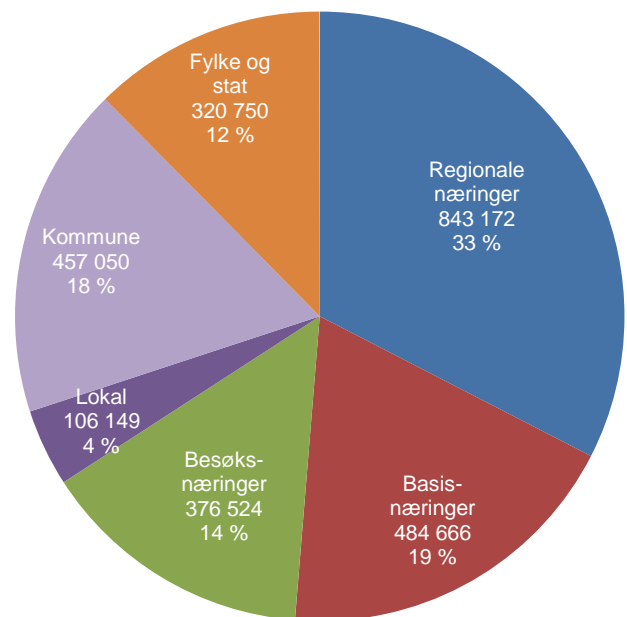
Noen deler av næringslivet kan vi karakterisere som *basisnæringer*. Basisnæringer er de delene av næringslivet som genererer inntekter utenfra. Eksportnæringer er basisnæringer, men vi kan også legge til næringer som selger sine produkter eller tjenester ut av regionen, selv om salget ikke er til andre land. Alle primærnæringer og stort sett all industri kan regnes som basisnæringer. Vi kan også ta med tjenester som konkurrerer i et nasjonalt eller internasjonalt marked, som IT, telekom og ingeniørtjenester. Basisnæringene sysselsatte 484 666 personer i Norge i slutten av 2012. Utviklingen i basisnæringene påvirkes kraftig av konjunkturer og har gått i bølger. De siste to årene har veksten vært sterk.

Besøksnæringer er de delene av næringslivet hvor kunden må være personlig til stede. Butikkhandel (men ikke internetthandel), servering, overnatting, opplevelser og personlige tjenester er bransjer som vi regner som besøksnæringer. Årsaken til at vi ønsker å isolere besøksnæringene, er at de vil reflektere om et område er attraktivt å besøke. Områder som trekker til seg besøkende fra andre områder vil normalt få høyere etterspørsel, og dermed også flere arbeidsplasser i besøksnæringene. Det vil være ulike stedskvaliteter som gjør et område attraktivt for besøk og for bedrifter i basisnæringene. Besøksnæringene sysselsatte 376 524 personer i 2012. Besøksnæringene i Norge vokste raskt fra 2000 til 2007, men har stagnert etter det.

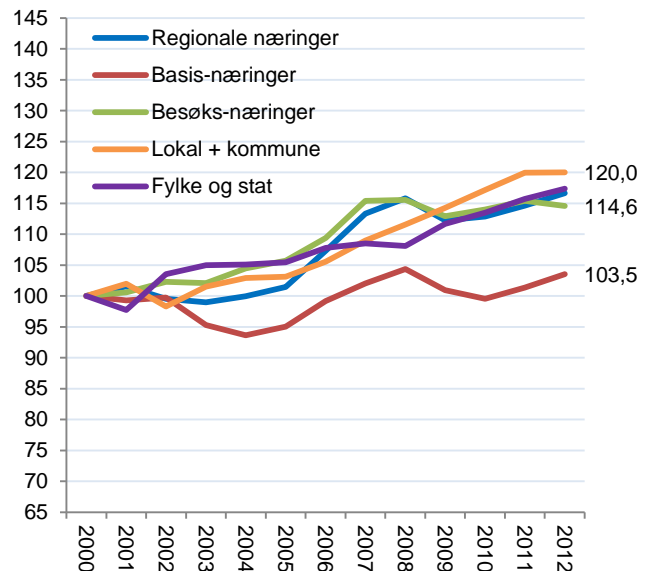
Den tredje og største gruppen kaller vi *regionale næringer*. Denne kategorien inneholder bransjer som bygg og anlegg, engros- og agenturhandel, transport og forretningsmessige tjenester. Dette er store bransjer, som ofte er knyttet til regionen, men som er ganske ujevnt fordelt mellom enkeltkommuner.

Til *lokale næringer* regnes privat virksomhet innenfor primærhelsetjenester, skoler, avfallshåndtering og barnehager. Dette er tjenester som er knyttet til lokalbefolkningen, og som i mange tilfeller er substitutter til de kommunale tjenestene. De lokale næringene kan vi derfor se i sammenheng med kommunal sektor. Det er de lokale næringene som vokser raskest i Norge, og de er samtidig ganske upåvirket av konjunktorene.

Stat og fylkessektoren utgjør da den siste delen av arbeidslivet, og hadde 320 750 sysselsatte i 2012.

Figur 6: Antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Norge i 2012.

Figur 7: Utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Norge fra 2000 til 2012, indeksert slik at antallet i 2000=100.

1.4.1 Næringstyper i Eid

Figur 8 viser fordelingen av arbeidsplassene i Eid på de ulike sektorene og næringstypene. I Eid var de regionale næringene størst i 2012. 27 prosent av arbeidsplassene i kommunen var i de regionale næringene. Dette tilsvarer 746 arbeidsplasser. Andelen er lavere enn andelen nasjonalt. Basisnæringene utgjorde 16 prosent av alle arbeidsplassene i Eid i 2012. Andelen er litt lavere enn andelen på landsbasis. Det var 455 arbeidsplasser i basisnæringene i Eid i 2012. Besøksnæringene stod for 16 prosent av arbeidsplassene i Eid i 2012. Dette tilsvarer 458 arbeidsplasser. Andelen er litt høyere enn andelen nasjonalt.

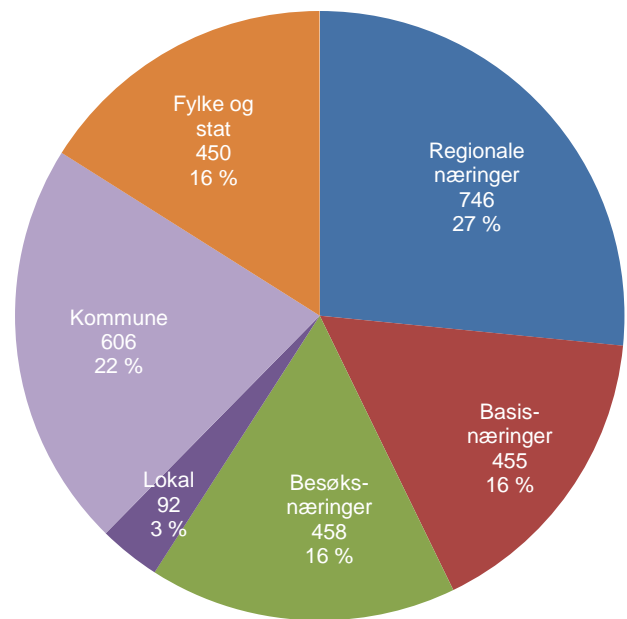
De lokale næringene er små i Eid, og utgjør bare 3 prosent av arbeidsplassene i kommunen. Det var 92 arbeidsplasser i de lokale næringene i 2012. Kommunal sektor er forholdsvis stor. Det var 606 arbeidsplasser i kommunal sektor i Eid i 2012. Andelen på 22 prosent er høyere enn andelen på landsbasis.

Fylkeskommunal- og statlig sektor er også ganske stor. Det var 450 arbeidsplasser i disse sektorene i 2012. Dette tilsvarer 16 prosent av alle arbeidsplassene. Andelen er høyere enn den nasjonale andelen.

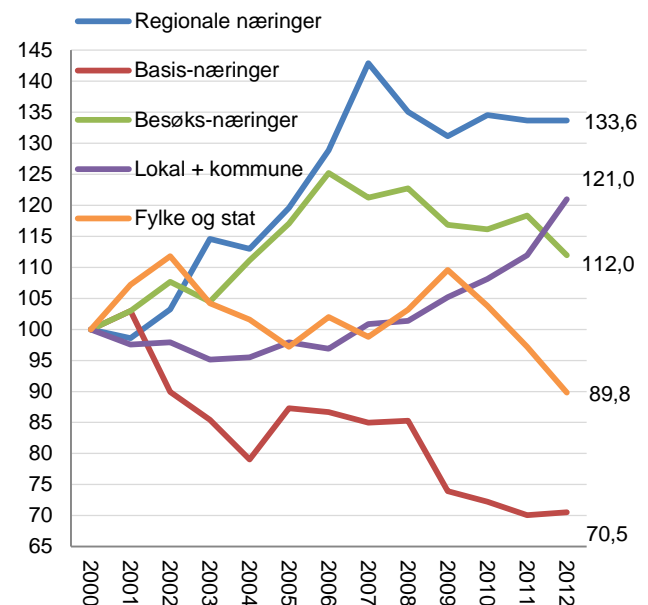
I figur 9 ser vi den indekserte utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene i Eid fra 2000 til 2012. Skalaen er lik som i tilsvarende figur på forrige side. Antall arbeidsplasser i 2000 er indeksert til å være lik 100. Vi har slått sammen lokal og kommunal sektor her, siden arbeidsplassene i disse næringene ofte er substitutter for hverandre.

Antall arbeidsplasser i basisnæringene har blitt redusert med 29,5 prosent siden 2000. Nedgangen er sterk, og hvert fall sterk når man sammenlikner med veksten nasjonalt. Antall arbeidsplasser i de regionale næringene har vokst med 33,6 prosent fra 2000 til 2012. Veksten er høyere enn veksten nasjonalt. Besøksnæringene har vokst med 12 prosent. Det har vært en nedgang i antall arbeidsplasser i besøksnæringene siden 2006.

Antall arbeidsplasser i statlig sektor har blitt redusert med 10,2 prosent, mens antall arbeidsplasser i lokal og kommunal sektor har vokst med 21 prosent i samme periode.

Figur 8: Antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Eid i 2012.

Figur 9: Indeksert arbeidsplassutvikling i de ulike sektorene og næringstypene i Eid fra 2000 til 2012, indeksert slik at antallet i 2000 = 100.

1.4.2 Basisnæringer i Norge

Basisnæringene kan deles opp i tre ganske forskjellige næringer: Industri, teknologiske tjenester og naturbaserte næringer.

Vareproduserende industri er den klart største næringen, som sysselsatte 264 217 personer på landsbasis i 2012. Industrisyssetningen var på nesten 300 000 i 2000. Antallet arbeidsplasser i industrien har vært nedadgående i flere tiår. Denne nedgangen skyldes i stor grad at industrien har hatt muligheter til rasjonalisering, og dermed har verdiskapingen per sysselsatt kunnet øke ganske mye. Noe av dette skyldes også såkalt strukturrasjonalisering, ved at mange bedrifter i industribransjer med lav verdiskaping per sysselsatt har blitt lagt ned.

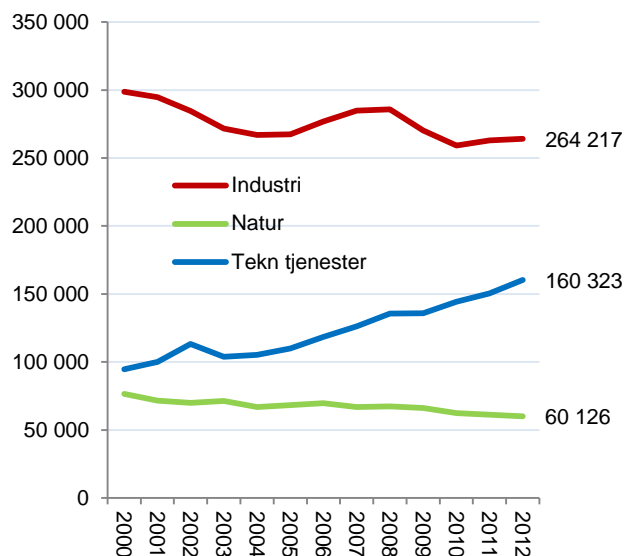
Naturbaserte næringer er primærnæringer som landbruk, fiske og gruvedrift. Antallet arbeidsplasser i primærnæringene har falt jevnt de siste årene, og utgjorde 60 126 arbeidsplasser på slutten av 2012.

De teknologiske tjenestene har etter hvert vokst seg store. Det er tjenester som IT, telekommunikasjon, ingeniørtjenester, teknisk konsulentarbeid og forskning. Dette er bransjer som konkurrerer nasjonalt og internasjonalt. I 2000 var det under 100 000 arbeidsplasser i de teknologiske næringene i Norge, i 2012 hadde antallet økt til 160 323 arbeidsplasser.

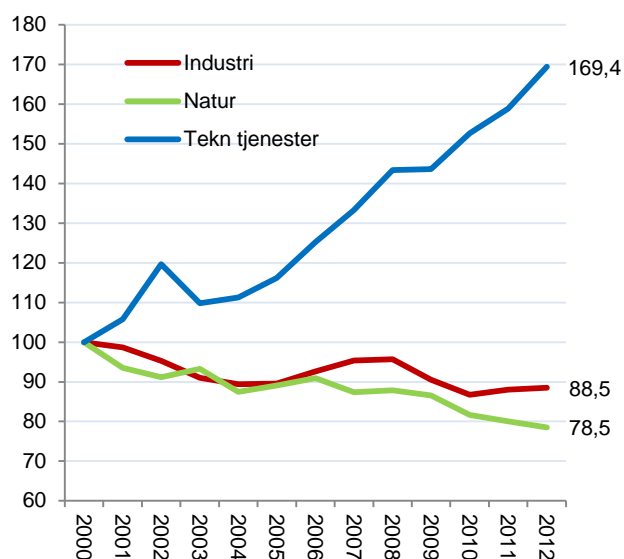
Vi kan se den indekserte utviklingen i de tre basisnæringene i figur 11. De teknologiske næringene har vokst med nesten 70 prosent siden 2000, og veksten ser ikke ut til å avta.

Industrien har hatt en nedgang på 11,5 prosent siden 2000. Nedgangen har ikke vært jevn, men fulgt konjunktorene.

De naturbaserte næringene har hatt en nedgang på 21,5 prosent av arbeidsplassene siden 2000. Nedgangen er jevn og sterk, og viser ingen tegn til å avta.

Figur 10: Antall arbeidsplasser i tre underkategorier av basisnæringer i Norge fra 2000 til 2012.

Figur 11: Indeksert arbeidsplassutvikling i underkategoriene av basisnæringer i Norge fra 2000 til 2012, indeksert slik at antallet i 2000 = 100.

1.4.3 Basisnæringer i Eid

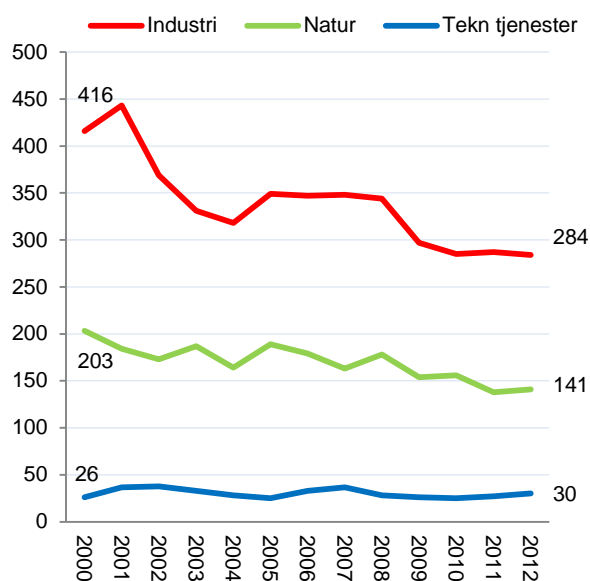
Figur 12 viser utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike undergruppene av basisnæringene mellom 2000 og 2012, mens figur 13 viser den indekserte utviklingen, der 2000-nivået er basisåret.

Det var 284 arbeidsplasser i industrien i Eid i 2012. Det var et kraftig fall i antall arbeidsplasser fra 2001 til 2004. Vi ser av figur 13 at den prosentvise nedgangen har vært på 31,7 prosent.

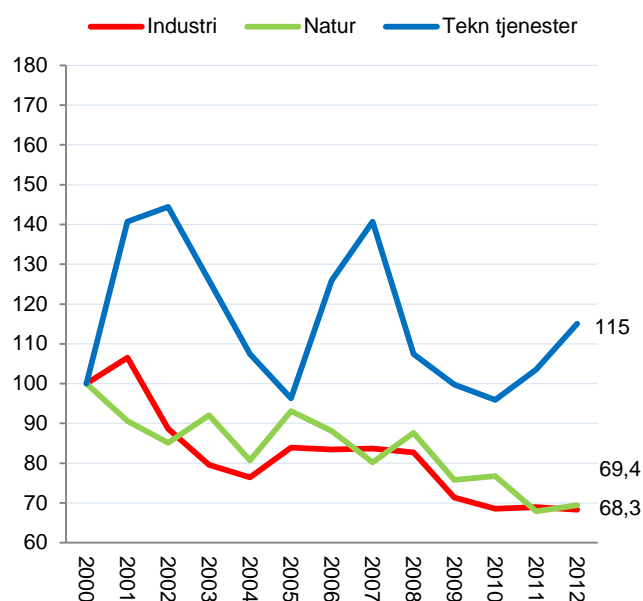
De naturbaserte næringene hadde kun et fåtall arbeidsplasser i 2012. Det var 141 arbeidsplasser i disse næringene i 2012, og det er en nedgang fra 203 ved begynnelsen av 2000-tallet. Den prosentvise nedgangen har vært på 30,6 prosent.

De teknologiske tjenestene utgjør kun en marginal andel av arbeidsplassene i Eid. Det var 30 arbeidsplasser i disse næringene i 2012. Det er oppgang på fire arbeidsplasser siden tusenårsskiftet. Det er de teknologiske næringene som vokser mest nasjonalt, og steder med en høy andel av arbeidsplassene i de teknologiske tjenestene opplever derfor sterk vekst. Det blir nesten meningsløst å snakke om prosentvis utvikling i antall arbeidsplasser, når antallet i utgangspunktet er så lavt. Men, som vi ser av figur 13, tilsvarer denne lille økingen på fire arbeidsplasser en vekst på 15 prosent.

Når vi sammenlikner figur 13 med figur 11 på forrige side, ser vi at den prosentvise veksten har vært svakere i samtlige kategorier i Eid i forhold til veksten nasjonalt.

Figur 12: Antall arbeidsplasser i tre underkategorier av basisnæringer i Eid fra 2000 til 2012.

Figur 13: Indeksert arbeidsplassutvikling i underkategoriene av basisnæringer i Eid, der 2000-nivået er indekset til å være lik 100.

1.4.4 Besøksnæringer i Norge

Besøksnæringene kan vi dele opp i fire ulike næringer. Den første og desidert største er handel, og da har vi tatt med butikkhandel, og ikke f.eks. internetthandel som ikke er avhengig av personlig tilstedeværelse. Det var 246 808 arbeidsplasser i butikkhandelen i 2012. Antallet har gått ned siden 2008, da det var over 254 000 arbeidsplasser i handelen. Antallet arbeidsplasser i handelen har gått spesielt mye tilbake i de største byene, mens distriktene har hatt en vekst. Overgang fra butikk- til internetthandel kan ha vært en faktor i denne utviklingen, samtidig som det har blitt flere kjøpesentra med kjedebutikker i distriktene. Det har kanskje blitt mindre behov for å «dra til byen» for å handle?

Aktivitetsnæringene består av forskjellige bransjer innen underholdning, kultur, fritidsaktiviteter og sport, og inkluderer også bransjer som frisører og drosjer. Aktivitetsnæringene har samlet 57 877 arbeidsplasser i 2012.

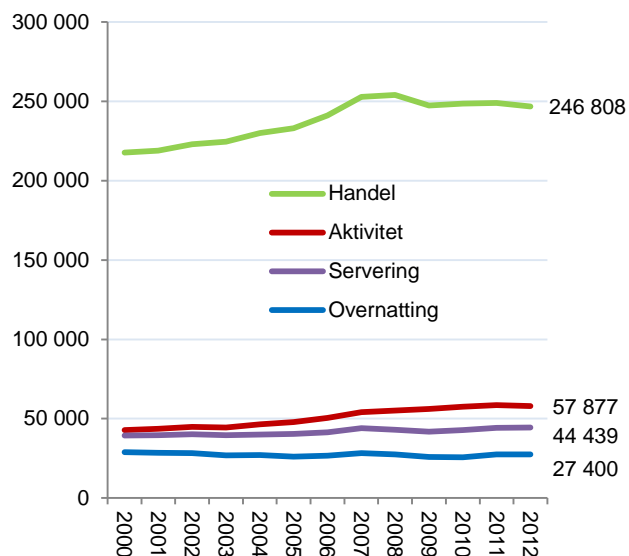
Serveringsnæringen, dvs. kaféer, restauranter og barer hadde 44 439 arbeidsplasser i 2012, mens overnattingsnæringene, hoteller, hytteutleie og campingplasser hadde 27 400.

I figur 15 ser vi utviklingen i de ulike næringene på landsbasis siden 2000.

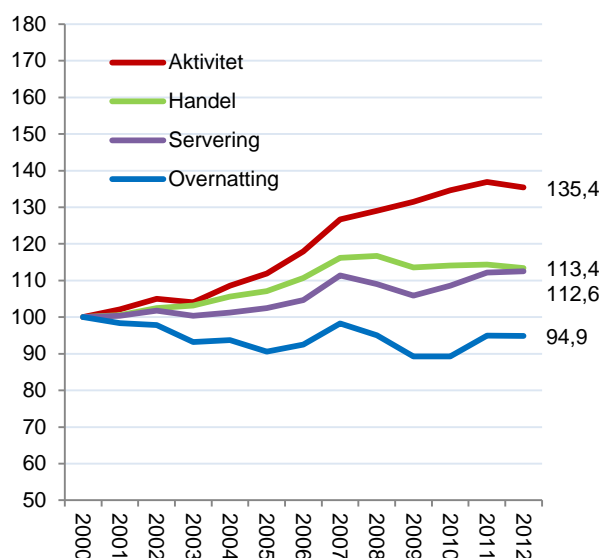
Aktivitetsnæringene har hatt en kraftig vekst, med 35,4 prosent økning i antall arbeidsplasser siden 2000. Det siste året var det imidlertid en noe overraskende nedgang.

Overnattingsnæringene har 5,1 prosent færre arbeidsplasser i 2012 enn i 2000. Antall overnattinger har økt, så det har nok skjedd en rasjonalisering i overnattingsnæringene på samme måte som i industrien.

Servering og handel har økt omtrent i samme takt som resten av økonomien.

Figur 14: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge fra 2000 til 2012.

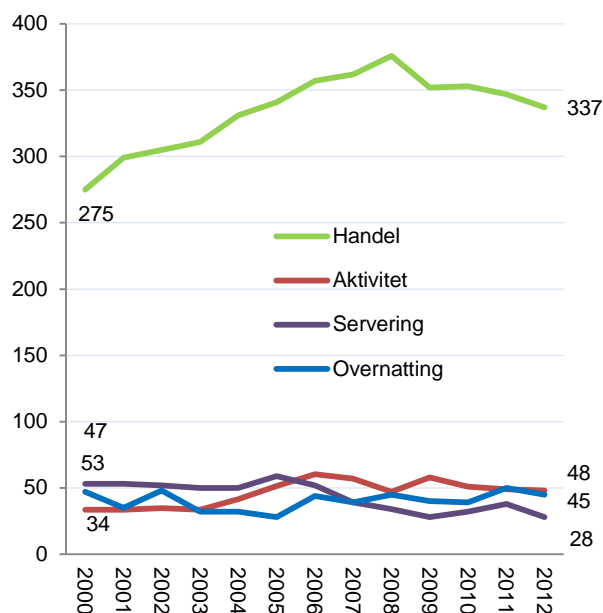
Figur 15: Indeksert arbeidsplassutvikling i besøksnæringene i Norge fra 2000 til 2012, indeksert slik at antallet i 2000 = 100.

1.4.5 Besøksnæringer i Eid

Som på landsbasis er handelsnæringen den delen av besøksnæringene som sysselsetter flest.

Det var 377 arbeidsplasser i handelsnæringene i Eid i 2012. Dette er en oppgang fra 275 i 2000.

De andre besøksnæringene er hver for seg og samlet sett mindre enn handelsnæringene. Til sammen var det 121 arbeidsplasser i de øvrige besøksnæringene i Eid i 2012. Dette er en svak nedgang siden 2000; da var det samlede antallet på 134.

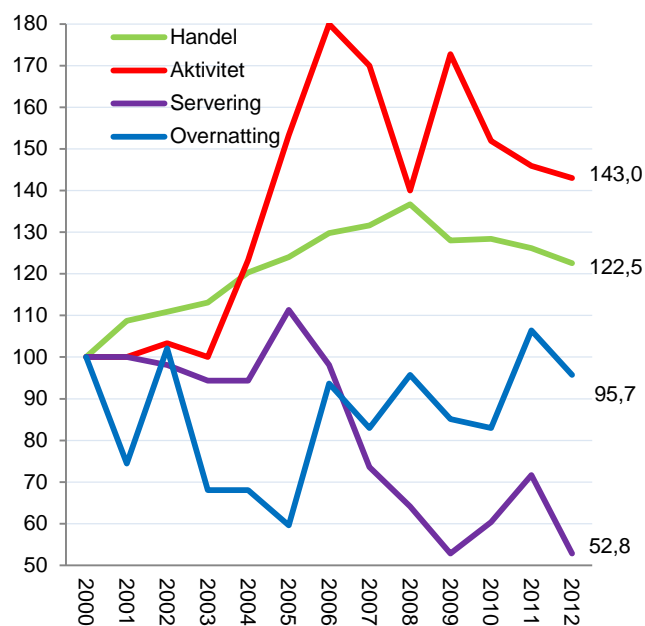

Figur 16: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Eid fra 2000 til 2012.

Vi ser den prosentvise utviklingen i figur 17. Skalaen er lik som i tilsvarende figur for Norge på forrige side.

Antall arbeidsplasser i handelsnæringene har økt med 22,5 prosent. Dette er en sterkere vekst enn veksten handelsnæringene har hatt nasjonalt i samme periode.

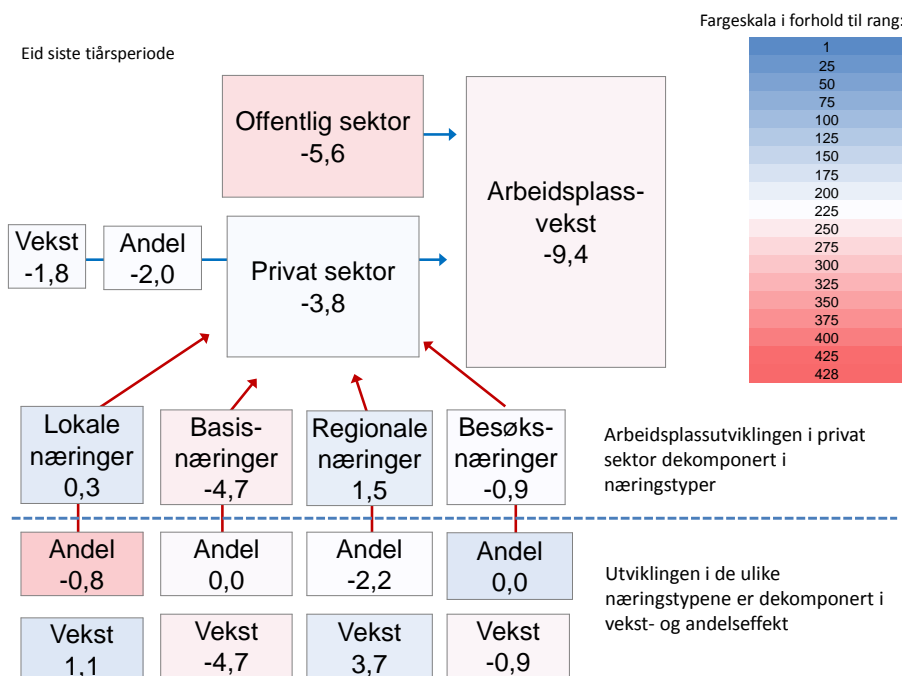
Aktivitetsnæringene har vokst, overnattingsransjen har holdt seg noenlunde stabil, mens serveringsbransjen har blitt nesten halvert.

Figur 17: Indeksert utvikling i antall arbeidsplasser i Eid i besøksnæringene fra 2000 til 2012, indeksert slik at antallet i 2000 = 100.

1.4.6 Oppsummering arbeidsplassutvikling

Nå har vi gått gjennom arbeidsplassutviklingen i kommunen, og sett hvordan utviklingen har vært i ulike sektorer, og ulike næringstyper i kommunen. I figuren under har vi satt utviklingen inn i en modell, der vi kan se den relative betydningen av utviklingen i de ulike sektorer og næringstyper, samtidig som fargene angir hvordan kommunen kommer ut i forhold til andre kommuner i landet.

Figur 18: Oppsummering av arbeidsplassutvikling i Eid, alle tallene viser endring de siste 10 årene, i prosent av samlet sysselsetting i fylket, og i forhold til landsgjennomsnittet. Utviklingen i privat sektor er dekomponert i næringstyper. Utviklingen i næringstypene er dekomponert i en veksteffekt og en andelseffekt.

I figur 3 i begynnelsen av kapittelet viste vi hvordan vi dekomponerte den relative arbeidsplassveksten først i sektorer og så i vekst- og andelseffekt. Vi har nå sett på hvordan arbeidsplassene i privat sektor er fordelt på de ulike *næringstypene*, og vi gjør en tilsvarende dekomposisjon av utviklingen i privat sektor med hensyn til andelseffekt og veksteffekt. Da ser vi *hvordan* arbeidsplassutviklingen i de ulike næringstypene til sammen har bidratt til den relative arbeidsplassveksten i privat sektor. Husk fargekartet: hvitt \approx medianverdi, blått \approx blant de beste i landet, og rødt \approx blant de dårligste i landet.

Det negative bidraget fra privat sektor (-3,8) skyldes først og fremst en svak arbeidsplassutvikling i basisnæringene. Veksteffekten står for hele dette bidraget. Veksteffekten var på -4,7, mens andelseffekten var nøytral.

De regionale næringene har bidratt positivt til utviklingen i privat sektor. Dette skyldes en god veksteffekt. Andelseffekten har vært negativ.

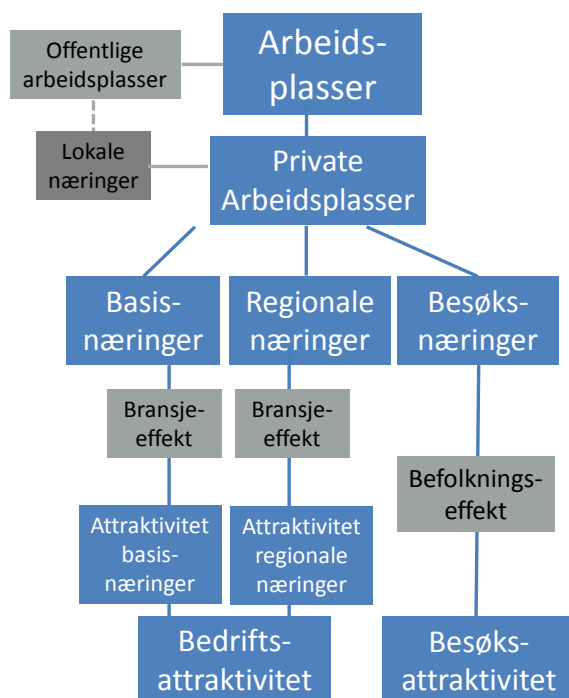
Besøksnæringene har bidratt litt negativt til privat sektor. Det negative bidraget skyldes en negativ veksteffekt. Andelseffekten er nøytral.

Selv om de lokale næringene og de regionale næringene har bidratt positivt til den relative arbeidsplassutviklingen i privat sektor i Eid den siste tiårsperioden, har ikke dette vært nok til å kompensere for en dårlig arbeidsplassutvikling i basisnæringene og i besøksnæringene.

2. Attraktivitet for bedrifter og besøk

Vi har så langt beskrevet næringsutviklingen gjennom å se på utviklingen i de ulike næringstypene. Vi ønsker nå å se om vi kan forklare en del av avvikene mellom veksten i de ulike næringstypene i Eid og veksten ellers i landet. Ulike bransjestrukturer forklarer mye av forskjellene mellom regioner når det gjelder vekst i basisnæringer og regionale næringer. Besøksnæringene blir i stor grad påvirket av egen befolkningsutvikling. Når vi kan korrigere for slike forskjeller, får vi fram bedre mål for bedrifts- og besøksattraktivitet.

I figuren under ser vi hvordan vi tenker oss en modell hvor vi identifiserer de viktigste drivkreftene for næringsutvikling, målt gjennom arbeidsplassveksten i næringslivet.

Figur 19: Modell for bedrifts- og besøksattraktivitet.

Vi har vist utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet i Eid, hvor vi har delt opp næringslivet i fire næringstyper. Lokale næringer er bedrifter innenfor primærhelsetjenester, barnehager, grunnskole og liknende. Dette er bedrifter som har befolkningen på stedet som kunder, og som i stor grad substituerer kommunen som tjenesteleverandør. Utviklingen i denne sektoren er derfor i stor grad et utslag av hvordan fordelingen mellom kommune og næringslivet er når det gjelder tjenesteleveranser. F.eks. har noen skoler blitt privatisert etter nedleggelsesvedtak i kommunen, og fortsetter virksomheten i privat regi. Dette er ikke en næringslivsvekst som er spesielt interessant, ettersom antall arbeidsplasser i stor grad er de samme før og etter privatisering. Derfor har vi sett på utviklingen i lokale næringer i sammenheng med kommunal sektor.

De tre næringstypene som gjenstår er dermed basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer. Utviklingen i besøksnæringene må ses på i sammenheng med befolkningsutviklingen på stedet. Et steds innbyggere er i stor grad kunder også i besøksnæringene. Høy besøksattraktivitet vil gi seg utslag i at antall arbeidsplasser i besøksnæringene øker raskere enn befolkningsveksten skulle tilsi. Noen steder med høy

befolkningsvekst vil kunne se en vekst i besøksnæringene, men uten at stedet egentlig trekker til seg flere besøkende. Besøksattraktivitet vil da bli målt som økning i antall arbeidsplasser i besøksnæringene utover det som befolkningsutviklingen tilsier.

Basisnæringene er de som produserer varer og tjenester for et nasjonalt eller internasjonalt marked, og som tilfører ny kjøpekraft til stedet. De fleste av bransjene som inngår her, omtales som konkurranseutsatte bransjer. Utviklingen i slike bransjer må ses på i lys av bransjestrukturen. Noen steder har en høy andel av basisnæringene i bransjer som er i kraftig vekst på landsbasis, som f.eks. olje- og gassrelatert virksomhet. Da er det «normalt» med vekst i basisnæringene. Andre steder har tyngdepunktet i basisnæringene i bransjer som landbruk og prosessindustri, bransjer som har hatt kraftig nedgang i Norge de siste årene. Da er det en prestasjon å unngå nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Høy bedriftsattraktivitet vil vi anta at gir seg utslag i at veksten i disse næringene er høyere enn bransjestrukturen tilsier.

Det vi kaller regionale næringer, som omfatter bransjer som transport, engroshandel, bygg og anlegg og forretningsmessig tjenesteyting, vil i mange tilfeller utvikle seg i tråd med regionens befolknings- og næringsvekst. Veksten blir da et resultat av vekst i andre næringer og som følge av økt etterspørsel fra en økende befolkning. Men de regionale næringene er svært ujevnt fordelt mellom kommunene. De regionale næringenes utvikling i en enkeltkommune kan derfor være svært interessant, og kan kanskje påvirkes sterkt gjennom å gjøre kommunene mer attraktive for slike næringer. For et større område, som et helt fylke, er kanskje utviklingen i disse næringene mindre interessant, fordi utviklingen ses på som et resultat av vekst andre steder. Vi vil derfor også se på hvordan utviklingen i de regionale næringene har vært, justert for virkninger av bransjestrukturen.

Hensikten med å beregne effekter av bransjestrukturen på basisnæringene og de regionale næringene, samt befolkningsendringseffekten på besøksnæringene, er at vi ønsker å se på næringsutviklingen når vi har korrigert for strukturelle effekter som ikke kan påvirkes regionalt eller lokalt. Hvor god eller dårlig er utviklingen i de ulike delene av næringslivet, når vi har korrigert for disse strukturelle forholdene? Bransjestrukturen i begynnelsen av en periode er gitt, den er et forhold som ikke kan endres på kort sikt. Det er derfor den relative utviklingen i de bransjene en region faktisk har i forhold til utviklingen i resten av landet, som er målet for om næringslivet har lyktes eller ikke. Dette blir derfor et mål for stedets bedriftsattraktivitet.

I resten av kapitlet skal vi vise hvordan vi har beregnet næringsattraktiviteten, gjennom å se på utviklingen i basisnæringene, de regionale næringene og besøksnæringene i relasjon til de strukturelle forholdene.

2.1 Bransjestrukturens betydning for basisnæringene

Vi så tidligere at bransjestrukturen har en sterk og klar påvirkning på veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet. Når vi skal analysere den regionale veksten i de ulike næringstypene, er det derfor naturlig å se på bransjestrukturens betydning. Vi så tidligere i dette kapitlet at det var stor forskjell på veksten innad i de ulike næringstypene. Innenfor basisnæringene var det eksempelvis en sterk vekst innenfor det vi kalte teknologiske tjenester, mens naturbaserte næringer hadde sterk nedgang.

I tabellen under er de tre næringstypene splittet opp ytterligere, og antall arbeidsplasser er indeksert slik at vi ser veksten fra 2000 til 2012.

Tabell 2: Indeksert arbeidsplassutvikling i basisnæringene i Norge fra 2000 til 2012, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Næring	Næringstype-sub	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Industri	Anna industri	100	93,4	88,9	84,0	83,8	83,3	85,5	87,0	83,2	80,6	78,5	78,4	75,8
	Næringsmidler	100	98,9	97,2	95,7	92,4	89,5	88,5	88,9	87,9	84,6	84,4	85,7	86,3
	Olje og gass utvinning	100	102,2	103,0	103,5	103,6	107,1	117,5	120,8	128,7	131,0	137,8	147,3	157,5
	Prosessindustri	100	96,1	95,4	92,9	89,2	86,8	84,5	82,7	82,6	75,8	74,7	73,6	68,0
	Verkstedindustri	100	102,4	97,2	90,3	89,3	92,1	99,1	105,6	108,1	100,4	91,1	93,0	96,3
Natur	Fiske/havbruk	100	95,8	94,9	91,8	88,4	86,2	86,1	83,2	84,4	84,1	81,8	83,8	80,1
	Gruve	100	99,1	96,4	95,9	100,5	102,0	102,8	107,6	109,3	100,2	103,4	109,0	112,8
	Landbruk	100	92,3	89,5	93,5	86,1	89,0	91,7	87,2	87,4	85,3	79,0	75,6	74,4
Tekn. tjenester	Olje og gass	100	108,0	106,0	101,5	102,8	107,0	121,7	139,3	151,3	158,2	216,9	230,8	264,4
	Teknisk/vitenskap	100	101,4	147,1	129,9	132,2	136,6	149,1	154,4	168,5	148,9	149,1	156,6	165,0
	Telekom og IKT	100	109,0	99,7	94,7	95,6	101,2	105,7	113,8	120,0	120,7	124,0	126,5	132,1

Tjenester til olje- og gassektoren har økt med hele 164,4 prosent fra 2000 til 2012. Teknologiske og vitenskapelige tjenester og olje- og gassutvinning har også hatt sterk vekst. Telekommunikasjoner og IKT, samt gruvedrift er andre bransjer i basisnæringene som har hatt vekst.

De andre bransjene har hatt nedgang. Størst nedgang har det vært i prosessindustri, landbruk, anna industri (bl.a. møbel) og fiske/havbruk.

Regionene har svært ulik fordeling av sine basisnæringer, og det forklarer ganske mye av forskjellene i vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Det er klart at en region som har hatt mye av sine basisnæringer i landbruk, fiske eller prosessindustri har hatt vanskeligheter med å oppnå vekst i denne perioden. Regioner med store andeler av basisnæringene innenfor olje- og gass eller teknologiske tjenester vil på sin side nesten ikke kunne ha unngått vekst.

2.1.1 Basisnæringer i kommunene

Figur 20 viser nivået på antall arbeidsplasser i basisnæringene som prosentvis andel av samlet sysselsetting i kommunene i Sogn og Fjordane. Årdal og Hyllestad har mange arbeidsplasser i industrien, og basisnæringene utgjør derfor en stor andel av sysselsettingen.

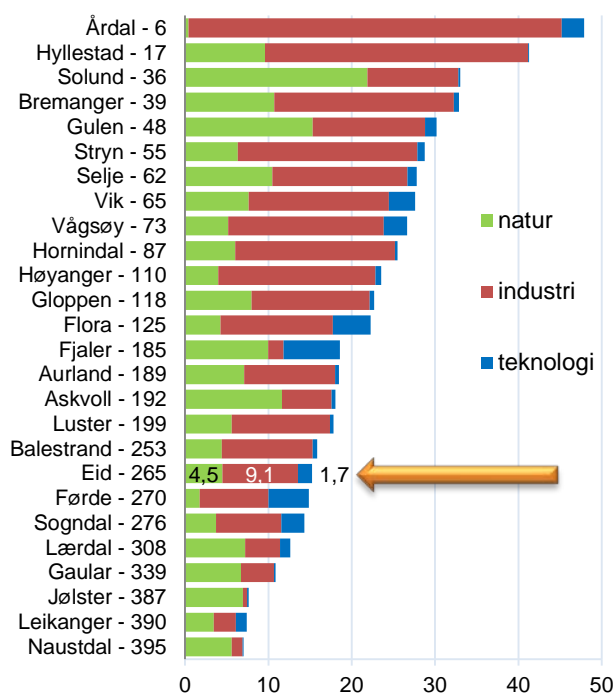
Eid kommer lenger ned på lista, og kun om lag 15 prosent av arbeidsplassene i Eid er i basisnæringene. Av dette utgjør industrien hovedbidraget. De teknologiske tjenestene står for det minste bidraget. Eid rangeres som nummer 265 blant landets 428 kommuner.

I tabellen ved siden av er kommunene i Sogn og Fjordane rangert etter bransjejustert vekst i basisnæringene. Kolonnen «normalisert» viser differansen mellom veksten i antall arbeidsplasser i basisnæringene (som andel av sysselsettingen) nasjonalt og lokalt. Denne dekomponeres i *bransjeeffekt* og *bransjejustert vekst*. Sistnevnte måler vekst utover det man kan forvente av bransjestrukturen. På engelsk kalles den bransjejusterte veksten ofte for «local share effect»ⁱⁱⁱ fordi den viser til faktorer som kan forklares lokalt.

Vi har tidligere sett at arbeidsplassutviklingen i basisnæringene har vært svak i Eid. Veksten har vært 4,7 prosentpoeng lavere enn veksten nasjonalt. Omtrent halvparten av denne relative nedgangen skyldes en ugunstig bransjestruktur (bransjeeffekten er -2,5), og den andre delen skyldes en lav bransjejustert vekst (-2,2). Basert på dette kan vi si at det ikke bare er bransjestrukturen som har vært avgjørende for en dårlig arbeidsplassutvikling i basisnæringene, men lokale forhold har også bidratt negativt.

Eid rangeres som nummer 321 blant landets 428 kommuner. Det er mange flere kommuner som har en bedre bransjejustert vekst i basisnæringene enn det er kommuner med en dårligere bransjejustert vekst i basisnæringene.

I Sogn og Fjordane har Hornindal og Gulen prestert bra – de har en bransjejustert vekst i basisnæringene som er blant de førti beste i landet. Vågsøy og Høyanger rangeres nesten nederst i landet.

Figur 20: Nivå på og rangering av basisnæringene i kommunene i Sogn og Fjordane i 2012

Tabell 3: Kommunene i Sogn og Fjordane, relativ vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst i basisnæringene i perioden 2003 til 2012. Alt er målt som prosentvis andel av samlet sysselsetting i kommunene.

Rang	Kommune	Normalisert	Bransjeeffekt	Bransjejustert
31	Hornindal	2,2	-4,5	6,7
37	Gulen	2,1	-3,9	6,0
51	Luster	2,1	-2,8	4,9
84	Balestran	0,7	-2,8	3,5
92	Hyllestad	0,4	-2,9	3,4
114	Stryn	-1,9	-4,3	2,4
119	Gloppen	-1,3	-3,5	2,3
121	Fjaler	0,1	-2,0	2,1
137	Aurland	-1,1	-2,9	1,9
153	Førde	0,3	-1,4	1,7
156	Vik	-1,4	-3,0	1,6
169	Årdal	-9,9	-11,1	1,2
181	Sogndal	-1,1	-2,0	0,9
232	Solund	-6,1	-5,8	-0,3
273	Bremang	-8,8	-7,6	-1,2
284	Naustdal	-2,8	-1,4	-1,4
313	Leikanger	-2,8	-0,8	-2,0
321	Eid	-4,7	-2,5	-2,2
353	Flora	-4,4	-1,2	-3,3
364	Selje	-9,3	-5,3	-4,0
366	Jølster	-6,7	-2,6	-4,1
390	Gaular	-7,9	-2,6	-5,4
400	Askvoll	-9,5	-3,4	-6,0
410	Lærdal	-8,7	-1,6	-7,1
423	Vågsøy	-15,3	-4,6	-10,7
425	Høyanger	-21,9	-6,4	-15,6

2.1.2 Bransjejustert vekst i basisnæringene

I tabellen under ser vi hvordan kommunene i Sogn og Fjordane kommer ut når det gjelder bransjejustert vekst i basisnæringene. Det er det målet vi bruker for attraktivitet for basisnæringer.

Tabell 4: Bransjejustert vekst i basisnæringene, målt som prosent av samlet sysselsetting.

Kommune	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt
Hyllestad	-2,7	-0,5	0,5	-15,7	13,6	-1,9	4,9	1,3	-0,9	0,5	-3,4	5,7	1,1
Luster	1,5	-1,3	-1,2	0,0	0,6	-0,7	0,8	-0,4	1,0	0,4	-0,3	4,4	0,9
Hornindal	1,2	-4,3	3,3	1,5	-1,3	-0,6	1,6	0,3	0,3	1,7	0,5	0,9	0,7
Balestrand	0,5	1,6	1,9	-2,0	1,9	-0,9	-2,0	1,8	2,3	-1,3	-0,8	3,4	0,6
Gulen	1,5	0,1	1,4	-1,2	0,2	0,0	-1,6	1,7	-2,0	7,0	-0,2	-2,1	0,4
Førde	-0,1	0,0	-0,5	-1,8	1,7	-0,7	0,3	-1,2	1,9	-0,1	0,1	1,3	0,4
Årdal	2,5	-4,1	-0,3	-1,0	-1,9	1,0	0,4	6,0	4,0	-1,4	-0,7	-2,5	0,4
Aurland	1,4	-0,5	-0,5	0,9	0,1	0,1	-0,7	0,3	1,0	1,0	-0,2	0,3	0,3
Solund	4,0	-3,5	-4,1	-1,4	0,5	1,9	2,0	0,0	-0,2	2,9	-0,7	-1,8	0,2
Gloppen	0,1	1,0	1,6	-0,3	0,0	-0,8	0,3	0,6	1,0	0,6	-0,6	0,0	0,2
Fjaler	0,0	-0,4	0,4	-0,2	0,4	1,0	1,0	-1,0	-0,6	-0,7	-0,3	1,4	0,1
Bremanger	-1,4	-3,0	1,8	-2,9	-0,4	-2,6	2,3	1,3	-3,2	0,8	0,1	1,7	0,1
Stryn	-0,2	0,4	0,8	1,8	0,2	-0,5	0,1	-1,6	2,1	0,4	-1,3	0,6	0,1
Leikanger	0,3	-1,5	-0,8	-1,1	0,1	0,1	0,3	-1,2	1,2	1,1	-0,3	-0,6	0,0
Naustdal	1,0	0,6	-1,1	-0,3	-0,3	0,6	-0,4	0,1	0,1	-0,4	-0,5	0,6	0,0
Sogndal	0,0	-1,8	1,0	0,7	0,1	0,4	-0,6	0,3	-0,6	-0,6	0,1	0,3	0,0
Selje	-2,4	-6,0	-4,5	0,0	0,8	-2,1	0,8	-1,5	2,4	-0,8	0,6	-0,3	0,0
Eid	1,6	-2,3	-0,4	-0,9	1,7	-0,7	-0,5	0,2	-1,4	0,2	-0,4	0,3	-0,2
Flora	-1,3	0,7	-2,9	-2,3	2,4	0,2	-0,2	0,6	-0,3	-2,4	1,3	-0,4	-0,2
Lærdal	1,5	4,4	1,8	-1,2	-7,4	-0,5	-0,6	0,1	0,0	2,0	-0,8	0,8	-0,2
Vik	-0,1	-0,3	2,3	-0,8	0,8	0,6	-2,0	1,4	0,6	0,8	-0,7	-2,4	-0,3
Jølster	0,9	-0,7	-1,7	-0,5	-2,0	1,5	-0,5	-0,2	-0,4	-0,6	-0,4	0,1	-0,3
Gaular	-1,0	1,4	-0,4	-3,1	0,6	0,5	-0,5	-0,9	1,8	-1,3	-1,9	-0,6	-0,6
Askvoll	0,5	0,1	-0,8	-0,9	3,1	1,5	-6,4	-1,0	-1,1	-0,9	0,1	0,0	-0,7
Vågsøy	-1,1	2,1	-1,4	-4,8	-1,4	-5,9	4,0	-1,0	1,2	2,1	-2,1	-2,1	-0,7
Høyanger	2,0	2,7	-0,6	0,5	-1,5	-2,7	1,5	-4,5	-10,6	0,1	-4,7	3,8	-2,0

I tabellen over ser vi den bransjejusterte veksten i basisnæringene år for år. Mange kommuner i Sogn og Fjordane har hatt en bra utvikling i basisnæringene, når vi korrigerer for bransjestrukturen.

Siste kolonne viser det progressive gjennomsnittet for den bransjejusterte veksten i basisnæringene. Eid har i de siste ti årene i snitt hatt en årlig negativ bransjejustert vekst. Den relative arbeidsplassnedgangen i basisnæringene skyldes faktorer som ikke kan forklares av bransjestrukturen.

Den bransjejusterte veksten var derimot svakt positiv både i 2010 og i 2012. Kanskje dette betyr at den negative bransjejusterte veksten er på bedringens vei?

2.2 Besøksattraktivitet

Figuren ved siden av viser besøksoverskuddet i de ulike underkategoriene av besøksnæringene i alle kommunene i Sogn og Fjordane i 2012. Kommuner som Førde, Sogndal og Stryn har stort besøksoverskudd.

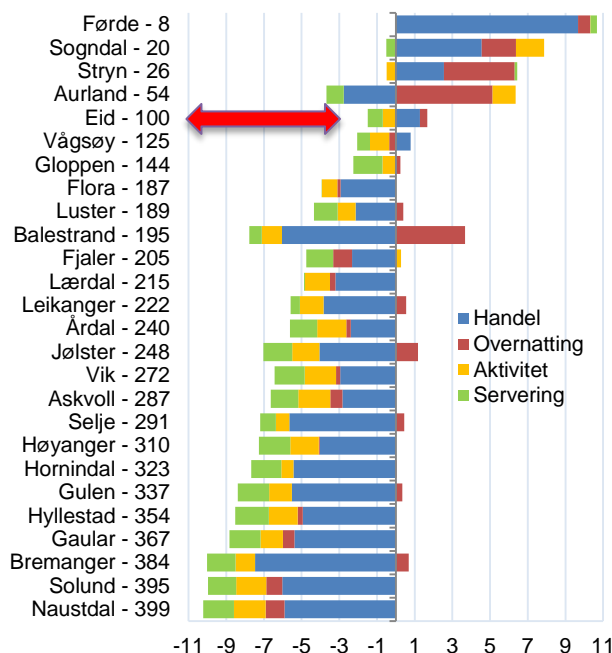
Eid hadde besøksoverskudd i handelsnæringene og i overnattingsnæringene i 2012. Veksten i antall arbeidsplasser i disse næringene har vært større enn befolkningsveksten skulle tilsi. Det var besøksunderskudd i aktivitets- og serveringsnæringene.

Eid rangerer som nummer 100. Det er altså flere kommuner som hadde et dårligere besøksoverskudd enn Eid i 2012 enn det var kommuner med et bedre besøksoverskudd. Eid rangerer som nummer fem i Sogn og Fjordane.

Tabell 5 viser vekstimpulser^{iv} fra besøksnæringene i kommunene i Sogn og Fjordane de siste ti årene. Disse vekstimpulsene er dekomponert i befolkningseffekt og endring i besøksoverskudd.

Befolkningseffekten er positiv dersom kommunen har hatt større befolkningsvekst enn Norge. Ingen av kommunene i Sogn og Fjordane har hatt det i de siste ti årene, dermed har befolkningsutviklingen bidratt negativt i alle kommunene. Besøksoverskuddet blir da et godt mål på om veksten i antall arbeidsplasser har vært stor eller liten i forhold til veksten nasjonalt, siden man har justert for befolkningseffekten.

Veksten i besøksnæringene har vært svakt negativt i Eid i den siste tiårsperioden. Nesten alt kan forklares av en svak befolkningseffekt. Det har derimot vært et lite positivt bidrag fra en positiv endring i besøksoverskuddet.

Figur 21: Overskudd og rangering av de ulike besøksnæringene som prosent av samlet sysselsetting i 2012.

Tabell 5: Vekstimpuls fra besøksnæringene, dekomponert i befolkningseffekt og besøksoverskudd for den siste tiårsperioden. Rang for vekst i besøksoverskudd blant de 428 kommunene til venstre.

Rang	Kommune	Vekstimpuls	Befolkningseffekt	Besøksoverskudd
69	Stryn	1,0	-1,2	2,3
73	Askvoll	-0,2	-2,3	2,2
77	Fjaler	0,7	-1,5	2,2
85	Førde	1,3	-0,7	2,0
115	Balestrand	-1,2	-2,6	1,4
132	Luster	0,4	-0,8	1,2
201	Naustdal	-0,1	-0,5	0,4
208	Sogndal	-0,5	-0,8	0,3
212	Selje	-1,7	-1,9	0,2
215	Solund	-1,5	-1,7	0,1
217	Eid	-0,9	-1,0	0,1
227	Gulen	-1,6	-1,7	0,0
259	Vågsøy	-2,3	-2,1	-0,2
268	Aurland	-3,0	-2,6	-0,4
270	Gloppen	-1,8	-1,4	-0,4
276	Høyanger	-2,7	-2,2	-0,5
289	Gaular	-1,2	-0,4	-0,8
310	Flora	-1,8	-0,7	-1,1
334	Årdal	-2,7	-1,4	-1,3
341	Hyllestad	-2,8	-1,5	-1,3
357	Leikanger	-2,3	-0,8	-1,5
365	Bremanger	-3,3	-1,6	-1,7
372	Jølster	-2,4	-0,6	-1,7
391	Vik	-4,2	-2,0	-2,2
397	Lærdal	-3,3	-1,0	-2,3
415	Hornindal	-4,0	-0,7	-3,4

2.2.1 Vekstimpulser fra endring i besøksoverskudd

Vi så den totale endringen i besøksoverskuddet i tabellen på forrige side. I tabellen under ser vi hvordan besøksoverskuddet har endret seg fra år til år.

Tabell 6: Endringer i besøksoverskudd årlig, som andel av samlet sysselsetting.

Rang	Kommune	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt
20	Sogndal	-1,6	1,3	-1,7	1,6	-0,7	0,3	0,3	-0,3	-0,5	1,0	1,1	0,9	0,4
65	Fjaler	0,9	0,1	-0,4	0,8	-1,0	-0,2	0,5	0,7	0,3	-0,1	0,5	0,4	0,2
90	Stryn	-0,2	-1,1	0,2	1,5	0,6	-0,5	1,3	-0,8	-0,6	-0,1	2,7	-1,3	0,2
112	Balestrand	-2,5	1,7	-1,1	1,4	-2,6	-0,6	1,6	0,7	-0,6	-0,6	2,9	-1,2	0,2
123	Førde	-0,5	-0,5	0,2	1,1	0,3	1,5	3,9	-0,7	-1,1	0,0	0,2	-1,3	0,1
155	Luster	-0,8	-0,3	0,2	0,5	0,0	1,1	-0,5	0,7	-0,9	0,7	0,2	-0,4	0,1
156	Naustdal	-0,7	0,8	-0,3	0,0	0,5	0,1	-0,3	-0,8	0,9	-0,3	-0,1	0,5	0,1
178	Vågsøy	-0,1	0,8	-0,7	0,3	-0,5	-0,7	0,2	0,3	-0,5	0,2	0,3	0,4	0,1
238	Selje	-0,5	0,0	-0,2	0,5	-1,1	-0,1	1,2	-1,5	0,1	-0,3	0,5	0,3	0,0
241	Askvoll	-0,4	0,9	0,7	0,1	-0,5	-0,3	0,6	-0,3	0,0	0,6	0,0	-0,5	0,0
262	Gaular	-0,7	1,3	-0,2	-0,2	0,1	0,1	-0,2	1,5	-2,0	1,1	-1,0	0,5	0,0
279	Solund	1,1	0,0	-0,7	-0,7	0,9	0,5	0,7	0,0	-2,1	0,9	-0,7	0,4	-0,1
300	Eid	0,4	0,6	-0,4	0,9	0,8	1,1	-0,5	0,2	-0,8	-0,1	0,3	-0,8	-0,1
309	Hornindal	1,4	-0,6	-0,8	-0,7	-0,8	-1,1	0,6	0,3	-0,4	-0,2	-0,2	0,4	-0,1
321	Gulen	0,2	0,5	-0,3	0,3	-0,6	-0,1	0,2	1,5	-0,5	-1,4	0,2	-0,2	-0,1
328	Leikanger	0,4	1,2	0,6	0,3	-1,5	0,0	-0,6	0,7	-0,7	-0,2	0,9	-0,6	-0,1
329	Hyllestad	0,3	0,3	-0,5	0,4	-1,2	-0,3	-0,8	0,9	-0,5	0,8	-1,2	0,4	-0,1
334	Bremanger	-0,2	1,4	-0,6	-0,4	-1,0	0,0	0,1	-0,7	0,1	0,6	0,4	-0,7	-0,1
339	Gloppen	-0,4	-0,8	0,1	1,7	-0,5	-1,1	0,3	0,2	-1,4	0,5	0,5	-0,6	-0,1
355	Årdal	0,7	-0,1	-0,1	-0,1	0,2	-1,3	0,8	-0,6	0,0	0,3	0,1	-0,7	-0,2
370	Flora	0,9	-0,5	0,2	0,1	-0,3	-0,2	1,2	0,6	-0,5	0,0	-0,1	-1,4	-0,2
371	Vik	-0,1	1,1	-0,8	0,3	0,1	-0,5	0,9	-1,5	-0,6	0,0	-0,8	0,7	-0,2
387	Jølster	0,7	1,5	-0,5	1,3	0,1	-0,3	1,5	-2,8	-0,1	1,3	-0,2	-1,4	-0,3
389	Høyanger	-0,3	0,0	0,7	-0,5	-0,7	1,0	-0,5	-0,2	-0,9	-0,3	0,3	-0,7	-0,3
406	Lærdal	0,7	1,1	0,1	1,4	-1,9	2,1	-1,2	-1,3	0,3	-0,6	1,3	-2,1	-0,4
408	Aurland	0,9	-4,4	1,4	-0,2	-0,8	-0,1	1,1	0,8	-0,5	-1,6	2,4	-3,3	-0,4

Besøksoverskuddet har vekslet på å endre seg i positiv og i negativ retning i Eid i den siste elleveårsperioden. Av siste kolonne ser vi at det progressive snittet er negativt. Det ser altså ut som om retningen på endringene besøksoverskuddet er negativt.

Det har vært en negativ endring i besøksoverskuddet hvert år i Eid siden 2009. Mange kommuner i Sogn og Fjordane har hatt en negativ utvikling i besøksoverskuddet de siste årene.

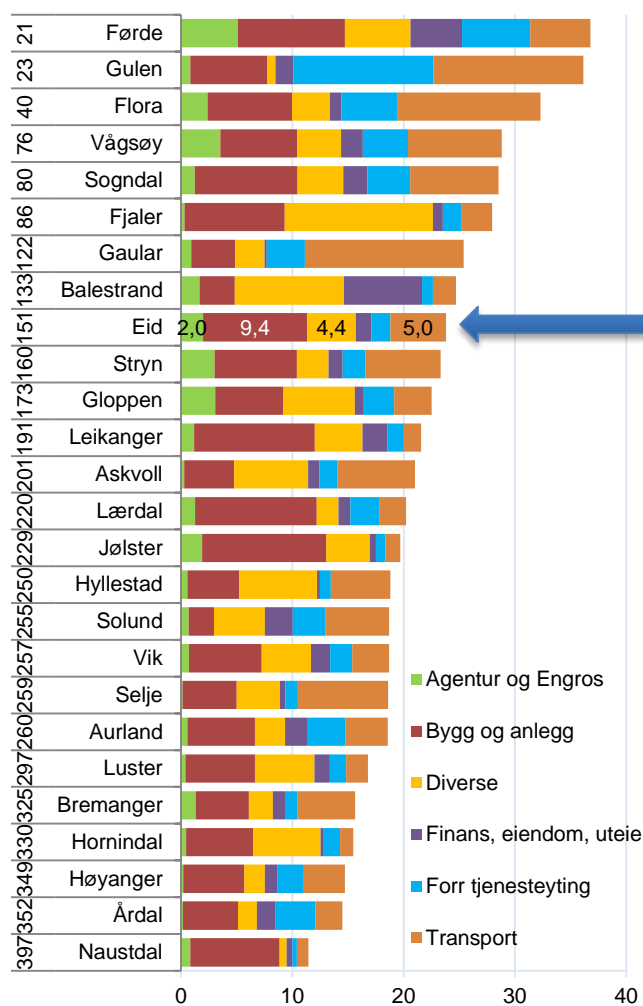
2.2.2 De regionale næringene

Selv om de regionale næringene er jevnere fordelt mellom kommuner enn det basisnæringene er, er det likevel ganske stor forskjell på andelen som de regionale næringene utgjør av sysselsettingen i kommunene.

Det er typisk at kommuner som har funksjon som regionale sentra har en høy andel av de regionale næringene. Førde har høyest nivå av de regionale næringene i Sogn og Fjordane.

I Eid utgjør de regionale næringene litt over 20 prosent av sysselsettingen. Bygg- og anleggsbransjen er størst, etterfulgt av transportbransjen.

Eid rangeres som 151 i landet med hensyn til antall arbeidsplasser i de regionale næringene som andel av sysselsettingen. De regionale næringene er litt mer en middels store både i fylket og nasjonalt.

Figur 22: Nivå regionale næringer, målt som arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting.

Tabell 7 viser den normaliserte veksten i de regionale næringene. Den normaliserte veksten er differansen mellom veksten lokalt og veksten nasjonalt for den siste tiårsperioden. Den normaliserte veksten dekomponeres i en bransjeeffekt og i en bransjustert vekst.

Bransjeeffekten sier noe om hvordan utviklingen i de regionale næringene i Eid ville vært, dersom utviklingen hadde vært lik som utviklingen nasjonalt. Den bransjusterte veksten er vekst som ikke kan forklares av bransjestrukturen. I et regionalt perspektiv er en ofte opptatt av den bransjusterte veksten, siden den til en viss grad kan forklares av lokale forhold.

Bransjeeffekten betyr ikke så mye for de regionale næringene som for basisnæringene. Utviklingen er jevnere mellom de ulike bransjene i de regionale næringene, og arbeidsplassene er også jevnere fordelt mellom kommunene.

Veksten i de regionale næringene har vært 3,5 prosentpoeng høyere i Eid enn veksten nasjonalt i den siste tiårsperioden. Hovedbidraget til denne relative veksten kommer fra den bransjusterte veksten (3,1). Kun en liten del kan forklares av bransjeeffekten (0,3).

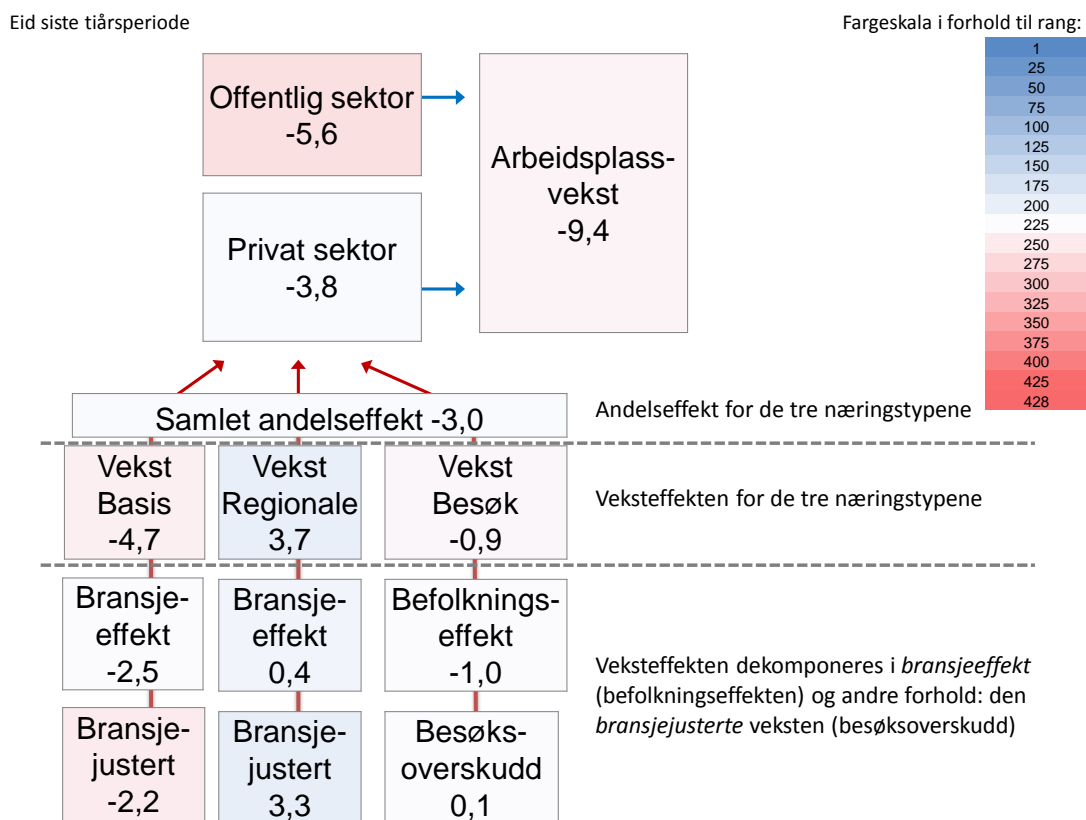
Eid rangerer høyt i fylket med hensyn på bransjustert vekst i de regionale næringene, og som nummer 91 blant de 428 kommunene i landet.

Tabell 7: Normalisert vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst i de regionale næringene de siste ti årene.

	Kommune	Normalisert vekst	Bransjeeffekt	Bransjustert vekst
4	Gulen	17,2	-1,1	18,5
64	Gaular	2,3	-1,8	4,2
70	Jølster	5,0	1,1	3,8
81	Balestrand	3,0	-0,5	3,5
91	Eid	3,5	0,3	3,1
132	Flora	0,8	-0,9	1,7
141	Gloppen	1,6	0,1	1,5
153	Aurland	1,4	0,2	1,2
165	Vågsøy	0,3	-0,8	1,0
172	Selje	0,2	-0,7	0,9
177	Solund	-0,6	-1,4	0,8
180	Fjaler	0,5	-0,3	0,8
200	Askvoll	-0,1	-0,4	0,3
224	Hornindal	0,5	0,7	-0,2
229	Vik	-0,1	0,2	-0,3
248	Naustdal	0,5	1,1	-0,6
294	Høyanger	-1,7	0,0	-1,6
307	Sogndal	-2,0	-0,1	-1,9
313	Bremanger	-2,2	-0,2	-2,0
329	Stryn	-2,5	-0,2	-2,3
339	Lærdal	-1,3	1,3	-2,6
348	Førde	-2,6	0,2	-2,8
349	Leikanger	-0,4	2,2	-2,8
370	Hyllestad	-3,1	0,4	-3,5
379	Luster	-3,5	0,3	-3,8
389	Årdal	-3,9	0,6	-4,5

2.2.3 Oppsummering bedrifts og besøksattraktivitet

I figuren under er analysen av arbeidsplassutviklingen i Eid illustrert.

Figur 23: Arbeidsplassutvikling i Eid beregnet de ti siste årene, som prosent av sysselsetting og fratrukket tilsvarende andel på landsbasis. Basisnæringene, de regionale næringene og besøksnæringene er dekomponert i en samlet andelseffekt og i veksteffekter. Veksteffektene i basisnæringene og i de regionale næringene er dekomponert i bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Veksteffekten i besøksnæringene er dekomponert i befolkningseffekt og besøksoverskudd.

Vi har tidligere vist hvordan vi dekomponerer utviklingen i privat sektor i en andelseffekt og i en veksteffekt. Her har vi slått sammen andelseffekten for basis-, de regionale og besøksnæringene. Den samlede andelseffekten har bidratt negativt til utviklingen i privat sektor.

Veksteffektene fra basis-, de regionale og besøksnæringene vises i boksene under. Vi så tidligere at veksteffekten fra de regionale næringene har vært positiv, mens veksteffekten fra basisnæringene har vært negativ.

Vi har sett nærmere på veksteffektene på de forrige sidene. Vi dekomponerte dem i *bransjeeffekt* og *bransjejustert vekst*. Bransjeeffekten sier noe om hvordan utviklingen ville vært lokalt, dersom utviklingen hadde fulgt et likt mønster som utviklingen nasjonalt. Den *bransjejusterte* veksten sier noe om hvordan veksten har utviklet seg etter at vi har kontrollert for bransjeeffekten. Den bransjejusterte effekten kalles «local share effect» på engelsk, fordi den delvis kan forklares av lokale forhold.

Den bransjejusterte veksten har vært negativ i basisnæringene i Eid. Den har vært positiv i de regionale næringene, og nesten nøytral i besøksnæringene. Igjen ser vi at de regionale næringene har bidratt positivt til samlet vekst i Eid, men at bidraget ikke har vært stor nok til å kompensere for den negative utviklingen i basisnæringene.

3. Pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon

Et svært viktig forhold for alle kommuner er hvordan arbeidsmarkedet i kommunen er integrert med arbeidsmarkedet utenfor kommunen. Dette kommer til uttrykk gjennom ut- og innpendling til andre kommuner som er innenfor praktisk pendlingsavstand.

3.1 Utpendling

I 2012 var det 114 personer som er bosatt i Eid som jobbet i Stryn. Antallet er nesten likt som i 2000.

Det var 103 personer som er bosatt i Eid som pendlet til Vågsøy, og antallet har økt siden tusenårsskiftet.

Det var 89 personer som pendlet til Gloppen. Antallet har økt siden 2000. 83 personer pendlet til Bergen, dette er også en øking siden 2000.

Pendlere til Bergen og Oslo består ofte av studenter som ikke har meldt flytting, og som har arbeid ved siden av studiene.

Det er en økning i antall som har jobb i Nordsjøen.

3.2 Innpendling

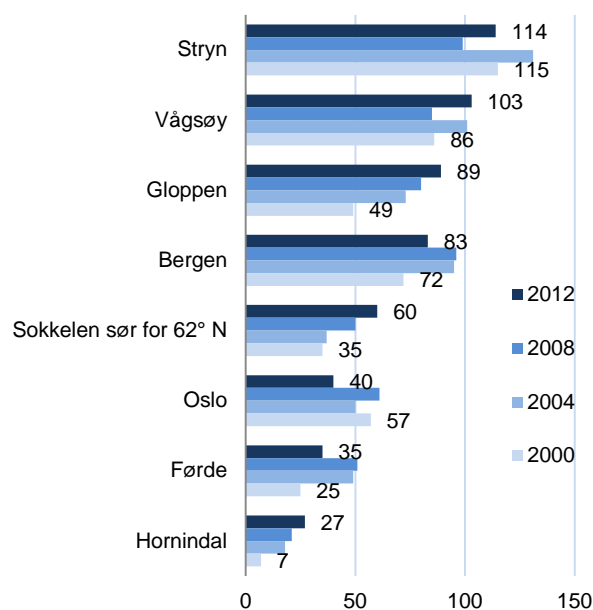
Skalaen for ut- og innpendlingen er lik. Dermed kan en lett sammenlikne antallet innpendlere med antallet utpendlere. Det ser ut som om antallet som pendler ut av Eid er høyere enn antallet som pendler inn.

I 2012 var det 71 personer som er bosatt i Vågsøy som jobbet i Eid. Antallet har økt fra 46 i 2000.

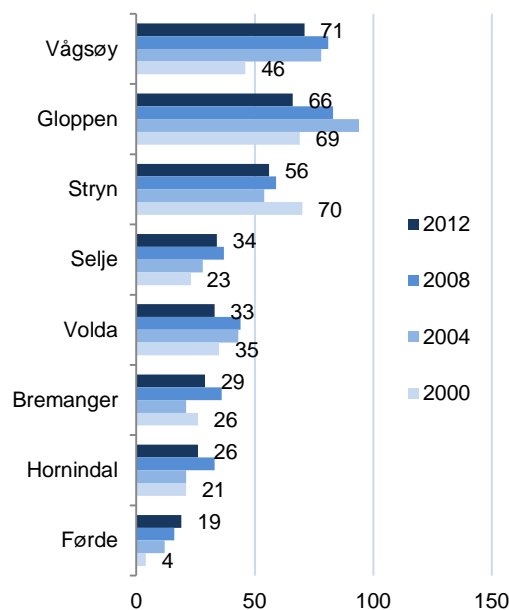
Det var 66 personer som er bosatt i Gloppen som jobbet i Eid i 2012. Antallet har blitt redusert med tre personer siden tusenårsskiftet.

Fra Stryn pendlet det 56 personer inn til Eid i 2012, dette er en reduksjon fra 70 i 2000.

Et fåtall mennesker fra Selje, Volda, Bremanger, Hornindal og Førde pendlet også inn til Eid i 2012.

Figur 24: Pendling ut av Eid, antall personer.

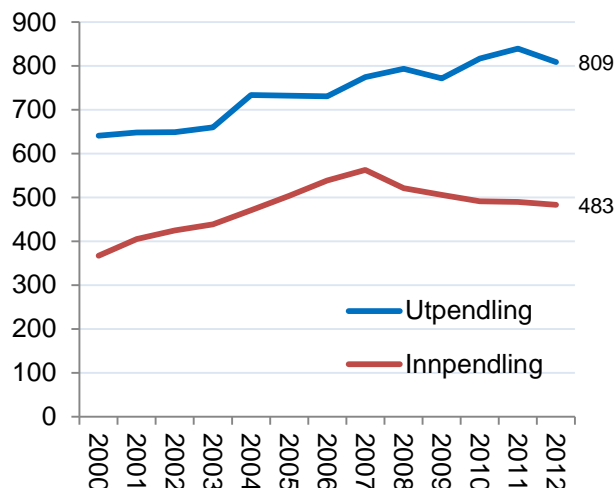
Figur 25: Pendling inn til Eid, antall personer.

3.3 Samlet pendling

Figur 26 viser samlet antall inn- og utpendlere til og fra Eid kommune i perioden 2000 – 2012. I 2012 var det 809 personer som er bosatt i Eid som pendlet ut. Antallet har økt siden 2000.

Det var 483 personer som er bosatt utenfor kommunen som jobbet i Eid i 2012. Antallet steg mellom 2000 og 2007, men har vært på retur siden.

Antallet som pendler ut er klart høyere enn antallet som pendler inn.

Figur 26: Antall som bor i Eid og pendler ut, og antall som bor utenfor Eid og pendler inn, 2000 - 2012.

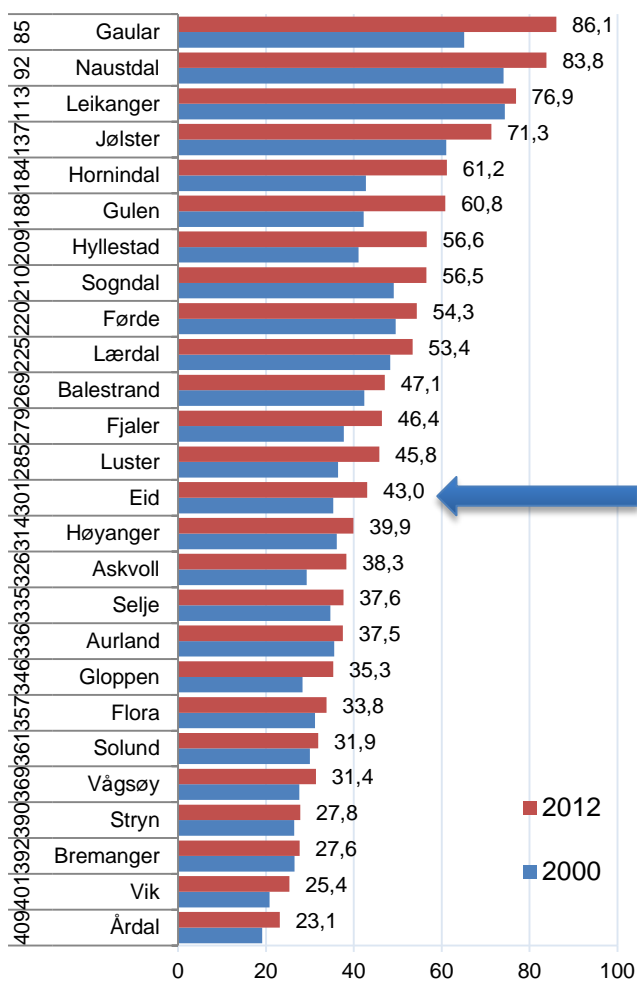
3.4 Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjon er et mål for hvor sterkt arbeidsmarkedet på et sted er integrert med arbeidsmarkedet utenfor stedet gjennom inn- og utpendling. Det kan vi måle gjennom å legge sammen den prosentvise andelen av de sysselsatte på stedet som pendler ut med andelen av arbeidsplassene i stedet som det pendles inn til.

Kommuner som ligger i pendlingsavstand til store arbeidsmarkeder får en fordel i form av økt tilflytting. Kommuner på Østlandet har generelt sett et høyere nivå på arbeidsmarkedsintegrasjonen enn kommunene på Vestlandet. Forholdene for pendling ligger bedre til rette på Østlandet enn på Vestlandet.

Vi ser av figur 27 at mange av kommunene i Sogn og Fjordane har en arbeidsmarkedsintegrasjon som er rangert under medianverdien. Eid kommer på 301. plass i arbeidsmarkedsintegrasjon. Eid rangerer ca. middels i Sogn og Fjordane.

Arbeidsmarkedsintegrasjonen har økt i samtlige kommuner i Sogn og Fjordane mellom 2000 og 2012.

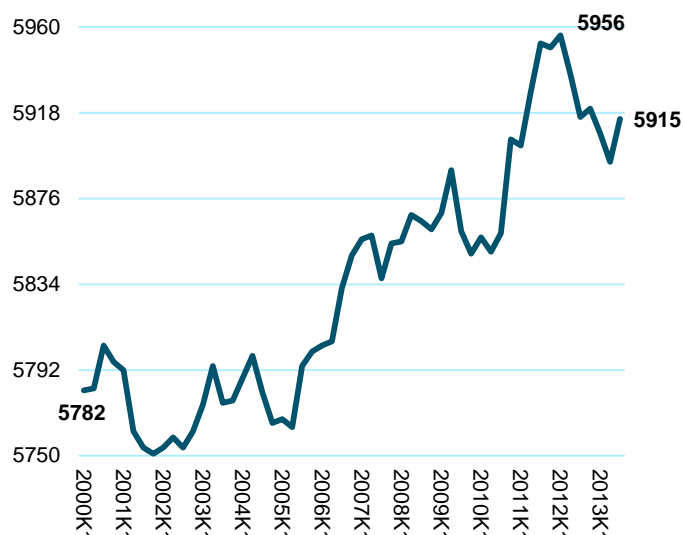
Figur 27: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Sogn og Fjordane i 2000 og 2012.

4. Befolkning

Befolkningsutviklingen er den mest betydningsfulle indikatoren for regional utvikling. Befolkningsutviklingen oppsummerer totaliteten i den regionale utviklingen, og er et resultat av vekst i arbeidsplasser i privat og offentlig virksomhet, attraktivitet og beliggenhet.

4.1 Folketallet

Folketallet i Eid har vokst fra 5 782 innbyggere i 2000 til 5 915 på slutten av 3. kvartal 2013. Det er en øking på 133 personer. I mellomtiden har folketallet vært oppe i 5 956 personer i løpet av 2012.

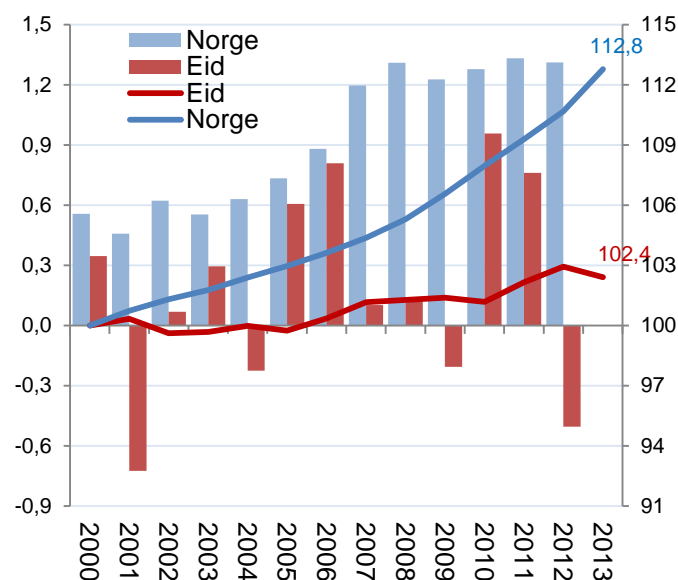
Figur 28: Folketallet i Eid ved utgangen av hvert kvartal siden 2000.

I figur 29 viser stolpene den årlige veksten i Norge (blå stopler) og i Eid (rød stopler) fra 2000 til 2013. Verdiene vises på venstre akse. Linjene i diagrammet viser den indekserte veksten, der antallet innbyggere i år 2000 er indekset til å være lik 100. Verdiene til den indekserte veksten vises på høyre akse.

Det har vært vekst i Norge hvert år siden tusenårsskiftet. I Eid var det befolkningsnedgang i 2001, 2004, 2009 og 2012. I de andre årene har det vært befolkningsvekst, av varierende grad. Den årlige veksten var høy i Eid i 2005, 2006, 2010 og 2011, men den har derimot aldri vært høyere enn den nasjonale veksten.

Den indekserte veksten viser at Norges befolkning har vokst med 12,8 prosent fra 2000 til 2013, mens befolkningen i Eid har vokst med 2,4 prosent.

I resten av dette kapittelet skal vi analysere utviklingen mer i detalj, for å finne forklaringer til denne utviklingen.

Figur 29: Utvikling i folketall og årlig vekst i folketall i Eid og Norge fra 2000 til 2013. Stolpene viser den årlige veksten, og verdiene er angitt på venstre akse. Linjene viser den indekserte veksten, og verdiene er angitt på høyre akse.

4.2 Befolkningsutviklingen dekomponert

Endringene i befolkningen kan splittes opp i tre komponenter: Innenlands nettoflytting, netto innvandring og fødselsoverskudd. I figur 30 har vi illustrert hvordan disse tre komponentene har bidratt til befolkningsveksten i Eid.

Fødselsoverskuddet har vært positivt hvert kvartal siden 2000. Bidraget fra fødselsoverskuddet var større i perioden før 2007 enn i perioden etter.

Innvandringen har bidratt positivt til befolkningsutviklingen siden 2008.

Den innenlandske flyttingen har stort sett vært negativ, og den har bidratt mye til befolkningsutviklingen. Den var derimot positiv i 2011 og i perioden mellom 2006 og 2007.

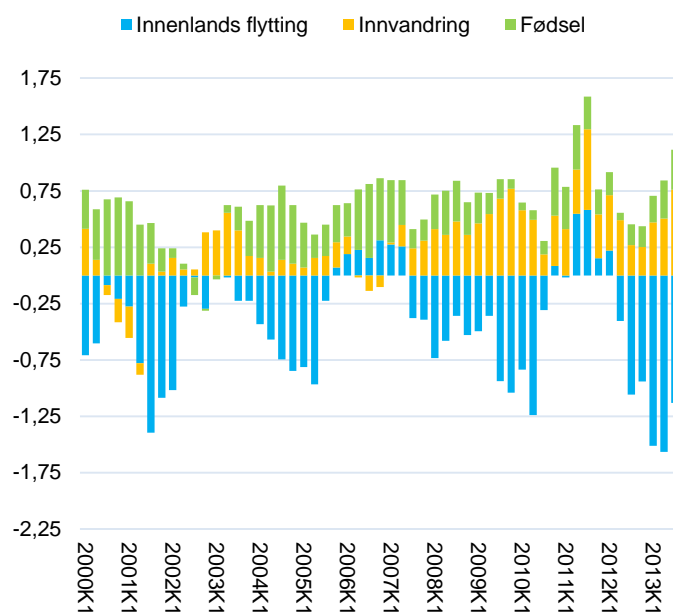
4.3 Relativ utvikling

Det er interessant å se på hvordan befolkningsutviklingen på et sted avviker fra gjennomsnittet for Norge. Det kaller vi relativ utvikling, og tallene for Eid er vist i figur 31. Figuren viser hvordan de ulike komponentene i befolkningsutviklingen i Eid avviker fra landsgjennomsnittet. Skalaen er lik som i figuren over, slik at vi lettere kan se hvordan utviklingen lokalt skiller seg fra utviklingen nasjonalt.

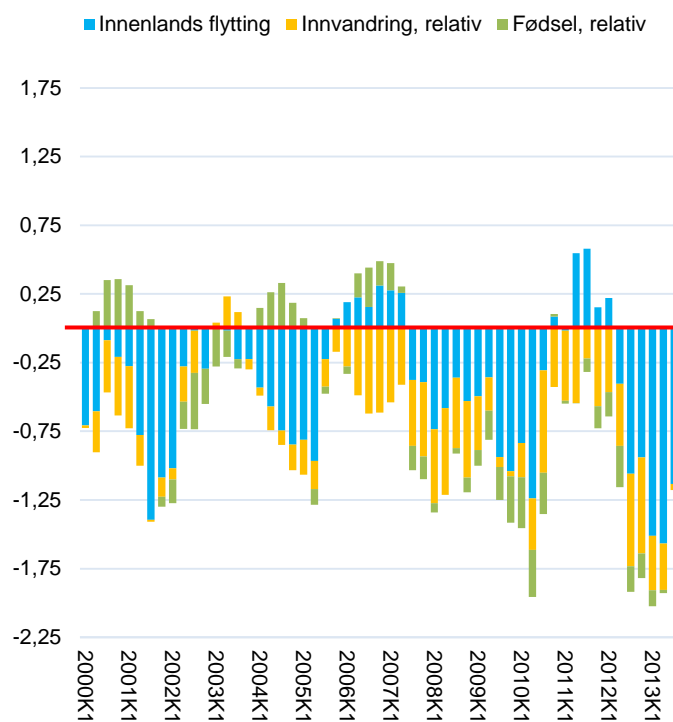
Fødselsbalansen i Eid var høyere enn fødselsbalansen nasjonalt i perioder til og med 2007. Etter 2007 har fødselsbalansen i Eid vært svakere enn fødselsbalansen nasjonalt.

I figuren over så vi at innvandringen har vært positiv i Eid siden 2000. Nå ser vi at innvandringen har vært svakere lokalt enn nasjonalt. Eid har hatt lavere netto innvandring enn ellers i landet.

Det er den innenlandske flyttingen som relativt sett har bidratt mest negativt til befolkningsutviklingen i Eid siden 2011. I de siste periodene har netto utflytting til andre norske kommuner blitt ganske sterk. Eid hadde en nedgang i folketallet i 2012, og kommunen ser ut til å få en nedgang i 2013 også.

Figur 30: Kvartalsvis befolkningsutvikling i Eid siden 2000, dekomponert i innenlandsk flytting, innvandring og fødselsbalanse.

Figur 31: Relativ vekst, dvs. differansen mellom prosentvis vekst i Eid og Norge, dekomponert, 2000 - 2013.

4.4 Relativ flytting

Videre i denne rapporten vil vi fokusere spesielt på nettoflyttingen til steder inkludert innvandring, fordi denne størrelsen er den viktigste indikatoren for steders samlede attraktivitet. Det er mest praktisk å se på den relative nettoflyttingen, der vi trekker fra Norges samlede netto innvandring.

Tabell 8: Normalisert nettoflytting inkludert innvandring til kommuner i Sogn og Fjordane.

Rang	Kommune	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Trend
84	Sogndal	-1,3	-1,5	0,1	-0,5	0,6	-0,6	-1,5	-0,2	-0,6	-0,3	0,6	1,3	0,5	0,1	0,14
94	Gaular	-0,7	-1,2	-1,0	-0,8	-1,6	0,2	-2,2	0,1	-0,1	-0,3	-0,2	0,9	1,3	0,1	0,24
210	Luster	-1,2	0,4	-0,9	-0,3	-0,3	-1,3	-0,5	-1,3	-1,1	0,8	0,5	-0,9	-0,4	-0,4	0,05
212	Førde	0,0	-0,2	0,0	0,4	-0,8	0,2	-0,3	-0,4	-0,4	-0,4	-0,7	-1,2	0,2	-0,4	-0,05
214	Jølster	-0,3	-0,4	-0,9	-1,8	-0,3	-1,1	-0,3	-1,0	-0,1	-0,3	-0,2	-0,6	-0,2	-0,4	0,11
223	Stryn	1,2	-1,2	-0,3	0,6	-0,6	-1,8	-1,8	-0,1	-0,1	0,6	-0,5	-0,5	-0,6	-0,5	0,02
233	Leikanger	-0,3	-0,9	-1,3	-0,4	0,8	-1,3	-0,8	-1,9	-2,4	0,2	0,9	-0,6	-0,1	-0,5	0,04
282	Bremanger	-0,7	-1,3	-0,5	-0,4	-1,4	-1,7	-1,5	-1,7	-0,3	-0,2	-0,9	-1,1	0,7	-0,7	0,13
290	Hornindal	-0,3	-1,2	-1,0	-0,3	-0,2	-0,6	-0,8	-0,2	0,1	-1,1	-3,2	-0,1	0,2	-0,7	-0,05
299	Fjaler	-0,2	0,0	-0,2	-0,7	0,2	-1,6	-0,8	-0,9	-1,0	-0,1	0,9	-3,5	0,4	-0,7	-0,01
319	Aurland	-0,4	-0,6	-1,8	0,8	-1,7	-3,1	-1,0	-2,1	-1,4	-0,8	-0,3	0,7	-0,8	-0,8	0,11
322	Eid	-0,6	-1,2	-0,3	-0,3	-1,0	-0,1	-0,3	-0,9	-1,1	-1,1	-0,3	-0,4	-1,6	-0,8	-0,07
326	Lærdal	0,1	-0,9	-0,5	-0,6	-1,1	-0,3	-0,5	-0,6	0,0	-0,8	0,1	-1,6	-1,9	-0,8	-0,09
327	Vågsøy	-1,5	-0,9	-1,1	-1,3	-1,9	-1,9	-1,8	-1,7	-1,3	-0,6	-0,2	0,4	-1,0	-0,8	0,19
332	Flora	-0,3	-0,4	-0,3	-1,3	-0,6	-0,7	-1,6	-0,4	-1,3	0,0	-1,4	-0,7	-0,9	-0,9	0,02
338	Gloppen	-1,5	0,0	0,0	-0,5	0,3	-0,9	-1,5	-1,6	-1,3	-0,4	-0,5	-1,2	-0,8	-0,9	-0,04
361	Gulen	-0,4	-0,2	-0,4	0,0	-0,6	-1,6	-0,7	-2,8	-3,3	0,3	-0,2	-0,4	-0,9	-1,0	0,02
362	Naustdal	-0,2	0,1	-1,4	-2,0	-1,4	-0,2	-2,4	-0,8	-1,3	-0,4	-0,6	-0,7	-1,4	-1,0	0,09
365	Solund	-2,2	-0,9	-1,8	0,0	-2,2	0,3	-1,0	0,0	-0,1	-0,7	-1,1	-2,0	-1,5	-1,0	-0,11
376	Årdal	-1,1	-1,2	-1,0	-0,7	-0,2	-1,7	-1,6	0,5	-0,3	-0,1	-1,5	-1,5	-2,1	-1,1	-0,11
379	Vik	-0,9	-0,7	-0,4	0,2	-0,4	-1,2	-1,1	-1,7	-1,3	-0,9	-1,3	-0,9	-0,9	-1,1	-0,08
392	Askvoll	0,5	-1,4	-1,5	-1,4	-0,7	-1,4	-1,2	-2,5	-1,8	-1,7	-0,2	-0,6	-1,0	-1,2	0,05
404	Hyllestad	0,4	-2,0	0,5	1,4	-1,8	-1,7	-0,5	0,5	-2,6	1,2	-1,7	-2,0	-2,3	-1,3	-0,20
407	Selje	-0,5	-1,1	-0,1	0,0	-2,1	-1,5	-2,0	-1,9	-1,0	-2,3	-0,7	0,1	-1,9	-1,3	0,01
409	Balestrand	0,9	-1,9	-0,6	-2,5	-2,4	-1,7	-1,1	-2,8	-2,2	-0,9	-0,7	-0,9	-0,9	-1,3	0,19
412	Høyanger	-0,7	-0,6	-1,5	-1,2	-1,0	-1,8	-1,0	-1,5	-1,4	-2,4	-0,3	-2,1	-1,0	-1,4	-0,01

Den første kolonnen angir kommunenes rangering blant de 428 kommunene i landet med hensyn til progressivt gjennomsnitt, hvis tallverdi er angitt i nest siste kolonne.

I snitt har den årlige nettoflyttingen til Eid vært 0,8 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet i den siste tiårsperioden. Dette rangerer Eid nummer 322, altså forholdsvis lavt. Eid rangerer middels i Sogn og Fjordane. Trenden er negativ. Nettoflyttingen til Eid har vært svakere enn landsgjennomsnittet hvert år siden 2000. Den var spesielt mye svakere i 2012.

Bare to kommuner i Sogn og Fjordane rangerer blant de hundre øverste i landet. Nesten alle kommunene i fylket er rangert under medianen.

5. Sammenhengen mellom flytting og arbeidsplassvekst

Flytting og arbeidsplassvekst er de dominerende størrelsene for å beskrive regional utvikling. Det er åpenbart en sterk positiv sammenheng mellom et steds nettoflytting og den samlede arbeidsplassveksten. Steder med sterk vekst i antall arbeidsplasser vil trekke til seg innflyttere, og da vil den sterke arbeidsplassveksten være en årsak til innflyttingen. Andre steder kan ha sterk innflytting uten arbeidsplassvekst i en periode, og da vil denne innflyttingen føre til arbeidsplassvekst i senere perioder. Flytting og arbeidsplassvekst vil dermed påvirke hverandre gjensidig.

Figur 32: Kommunene i Norge i perioden 2010-2012 (tre års glidende gjennomsnitt) etter relativ nettoflytting og relativ arbeidsplassvekst.

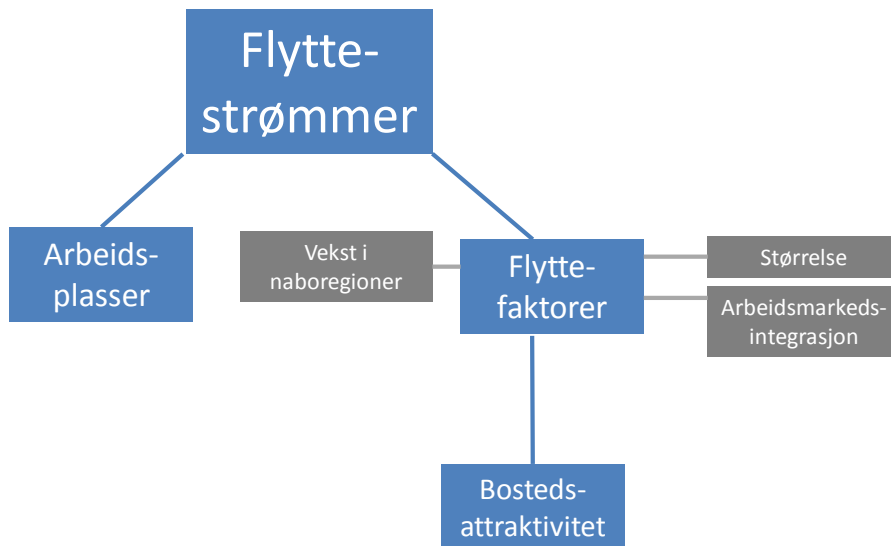
Figuren viser hvordan sammenhengen mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst har vært i kommunene i Norge i perioden 2010 til og med 2012. Streken viser den statistiske sammenhengen mellom disse to størrelsene, og representerer forventet nettoflytting gitt nivået på arbeidsplassveksten. Sammenhengen er positiv, men mange kommuner har en nettoflytting som avviker ganske sterkt fra forventningsverdien.

Eid har hatt en arbeidsplassvekst som er 1,2 prosentpoeng under veksten nasjonalt i denne perioden. Statistisk sett impliserer dette en svak relativ fraflytting. Den faktiske relative fraflyttingen har vært svakere enn det som er «statistisk normalt». Men Eid ligger derimot ganske tett opptil forventningslinjen.

Mange kommuner i Sogn og Fjordane ligger under forventningslinjen.

5.1 Hva styrer flyttestrømmene?

Som vi så på forrige side, påvirker arbeidsplassveksten på et sted nettoflyttingen på en positiv måte. Men vi så også at noen steder har mye bedre flyttebalanse enn arbeidsplassveksten tilsier, mens andre har mye dårligere flyttebalanse. Det er dermed faktorer ved siden av arbeidsplassveksten på et sted som har stor betydning for flyttebalansen. Det er svært interessant å få avdekket hva de andre flyttefaktorene består i.

Figur 33: Faktorer som styrer flyttestrømmene.

I figuren over har vi definert tre strukturelle forhold som har en signifikant og positiv betydning for flyttebalansen til et sted, når effekten av arbeidsplassveksten er tatt hensyn til.

Det ene er stedets *befolkningsstørrelse*, som betyr at steder med en stor befolkning har systematisk bedre flyttebalanse enn steder med lav befolkning. Det er et uttrykk for at steder med en høy konsentrasjon av folk virker tiltrekkende.

Derne ser vi at steder med høy *arbeidsmarkedsintegrasjon* har systematisk bedre flyttebalanse enn steder med lav. Det betyr at steder som ligger innenfor et større arbeidsmarked, og dermed har gode pendlingsmuligheter for befolkningen, får en gevinst i form av høyere netto innflytting. Arbeidsmarkedsintegrasjonen regnes ut ved å legge sammen den prosentvise andelen av de sysselsatte på stedet som pendler ut med den prosentvise andelen av arbeidsplassene på stedet som det pendles inn til.

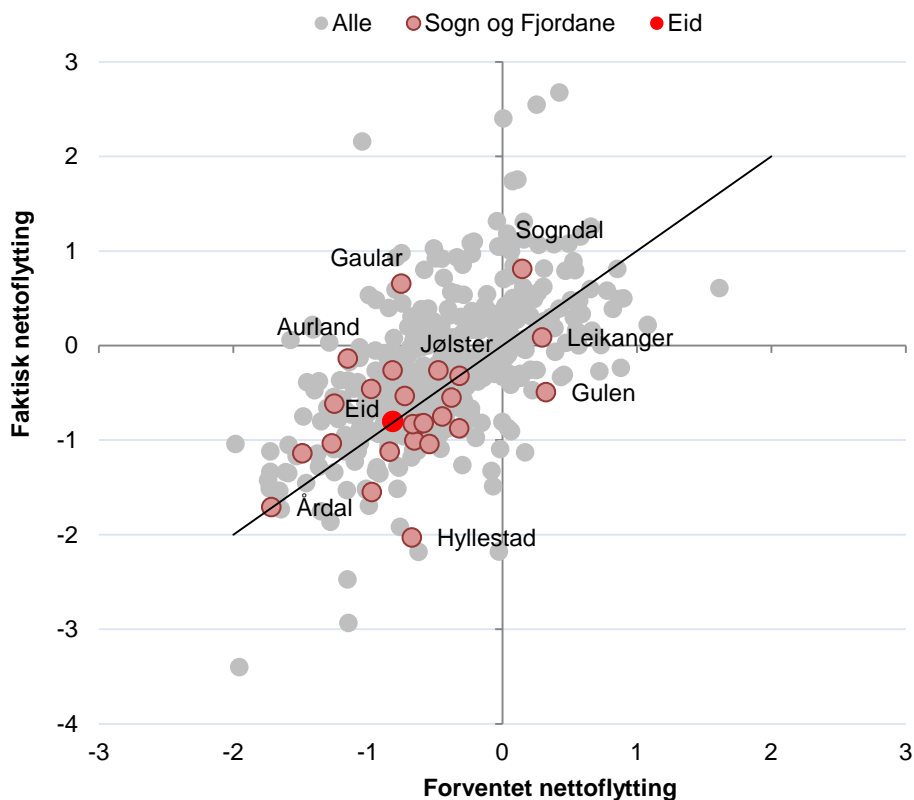
Den tredje strukturelle faktoren, *nabovækst*, er vekst i antall arbeidsplasser på omkringliggende steder som ligger innenfor pendlingsavstand. Dersom det er arbeidsplassvekst i nabokommunene, vil dette føre til høyere netto innflytting.

Telemarksforskning har analysert hvordan disse faktorene påvirker nettoflyttingen i kommunene i Norge i en regresjonsanalyse med input av data fra 2001 til og med 2012. Når vi kjenner disse sammenhengene, kan vi analysere hvordan disse faktorene hver for seg og til sammen har påvirket nettoflyttingen i en bestemt kommune. Et steds *bostedsattraktivitet* blir målt som en restfaktor; avviket mellom den faktiske nettoflyttingen og den forventede nettoflyttingen når vi tar hensyn til stedets arbeidsplassvekst, arbeidsplassveksten i nabokommuner, befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Steder som har bedre nettoflytting enn forventet vil da bli karakterisert som attraktive som bosted. Slike steder har egenskaper som fører til høyere nettoflytting enn hva som er «statistisk normalt».

5.2 Bostedsattraktivitet

Vi har så langt i dette kapitlet vist at nettoflyttingen til en kommune eller region påvirkes positivt av arbeidsplassveksten på stedet. Det er en velkjent og nesten selvfølgelig sammenheng. Derneft har vi vist at nettoflyttingen også påvirkes positivt av arbeidsplassvekst i nabokommuner eller naboregioner, at størrelsen på folketallet påvirker nettoflyttingen positivt og at også arbeidsmarkedsintegrasjonen målt med brutto inn- og utpendling påvirker nettoflyttingen i positiv retning. Dermed er det fire kjennetegn ved kommuner og regioner som har en påviselig statistisk positiv sammenheng med nettoflyttingen.

Vi kan da regne ut hvor stor nettoflytting en kommune er forventet å få, gitt disse fire størrelsene. I figuren under er forventet nettoflytting regnet ut for alle kommunene i landet, og sammenholdt med den faktiske nettoflyttingen

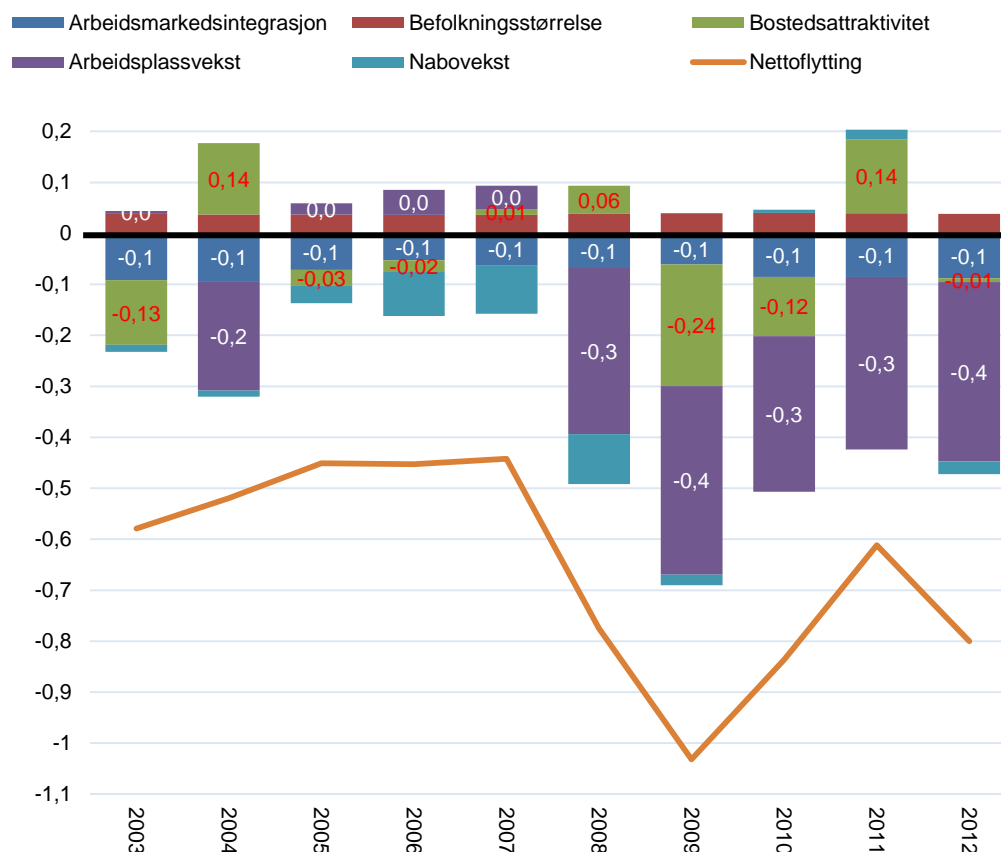

Figur 34: Faktisk nettoflytting og forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassvekst og strukturelle forhold i perioden 2010-2012 (tre års glidende gjennomsnitt).

I figuren over er kommunene i Sogn og Fjordane de røde prikkene, mens de grå er alle kommunene i landet. Den horisontale aksene viser forventet nettoflytting gitt arbeidsplassvekst, arbeidsmarkedsintegrasjon, nabovekst og befolkningsstørrelse. De tre sistnevnte går inn i samlebegrepet *strukturelle flyttefaktorer*.

Når vi justerer for de strukturelle flyttefaktorene i tillegg til arbeidsplassveksten, ser vi at Eid har en faktisk nettoflytting som er som forventet. Den forventede nettoflyttingen er -0,8 prosent, og den faktiske nettoflyttingen var like stor i perioden 2010 – 2012 (tre års glidende gjennomsnitt). Dette betyr at Eid har såkalt nøytral bostedsattraktivitet.

Det statistiske målet for bostedsattraktivitet vil variere en del fra år til år, og da spesielt for de små kommunene. En ukjent andel av denne variasjonen er nok et utslag av rene tilfeldigheter. Det er derfor best å se på utviklingen av bostedsattraktiviteten over tid.

Figur 35: Effekten av de ulike flyttefaktorene, og bostedsattraktiviteten til Eid. Tre års glidende gjennomsnitt.

I figuren over ser vi utviklingen av de strukturelle forholdenes påvirkning på nettoflyttingen over tid.

Den oransje linjen illustrerer den relative nettoflyttingen. Stolpene viser hvordan nettoflyttingen er dekomponert i arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer; og det som ikke kan forklares av dette, nemlig bostedsattraktiviteten.

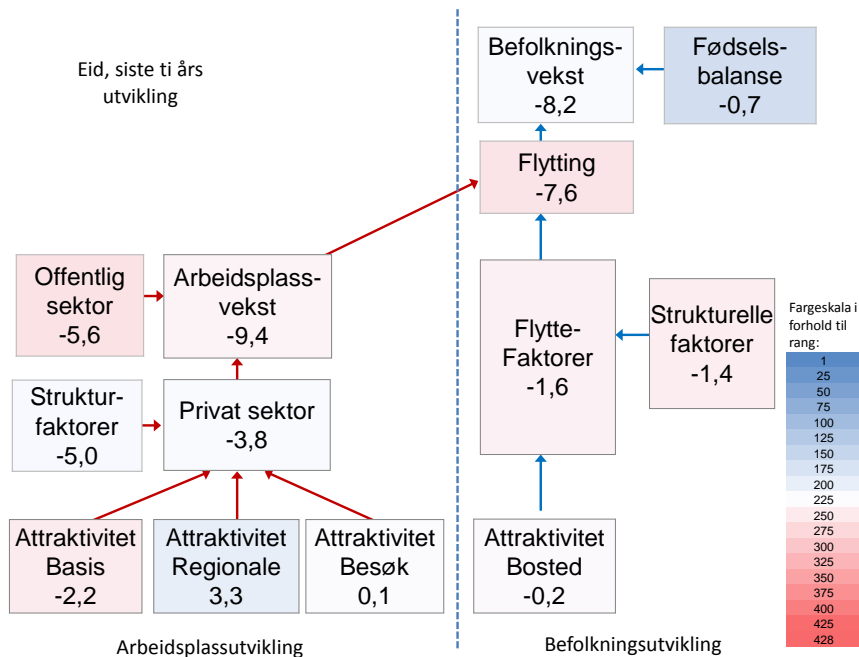
Siden 2008 er det den relative arbeidsplassnedgangen som har utgjort hovedbidraget til den negative nettoflyttingen. Befolkningsstørrelsen har bidratt svakt positivt hvert år siden 2001-2003. Naboveksten og arbeidsmarkedetsintegrasjonen har bidratt litt, og bidraget har vært negativt.

Bostedsattraktiviteten har vekslet på å være positiv og negativ. Den var positiv i 2004, 2008 og 2011. Den var så godt som nøytral i 2005, 2007 og 2012. Den var særlig negativ i 2003, 2009 og 2010.

Det fremkommer ikke noe entydig mønster i bostedsattraktiviteten i Eid. Noen kommuner har en konsekvent høy bostedsattraktivitet, dette gjelder spesielt for kommuner i Østfold, mens andre har en konsekvent negativ bostedsattraktivitet. Eid ser ut til å være en litt «verken eller»-kommune. Nettoflyttingen ser ut til å være mer eller mindre som forventet, med noen unntak nå og da, når vi kontrollerer for arbeidsplassveksten og de strukturelle flyttefaktorene.

5.3 Oppsummering attraktivitet

I figuren under har vi oppsummert alt som vi har presentert så langt i én figur.

Figur 36: Oppsummering av utviklingen i Eid de siste ti årene. Tallene til venstre er alle prosent av samlet sysselsetting og fratrukket tilsvarende andel for Norge i samme periode. Tallene øverst og til høyre er i prosent av befolkningen, og også fratrukket tilsvarende andel i Norge. Boksene nederst til venstre viser bedriftsattraktiviteten. Boksen nederst til høyre viser bostedsattraktiviteten.

Vi har sett at arbeidsplassveksten har vært 9,4 prosentpoeng lavere enn veksten nasjonalt i den siste tiårsperioden. Dette dekomponeres i bidrag fra offentlig og privat sektor. Offentlig sektor utgjør størsteparten av bidraget, men det er privat sektor vi er interessert i å analysere, og privat sektor har også bidratt negativt. Dette skyldes i stor grad dårlige strukturelle faktorer (målt gjennom bl.a. bransjeeffekten). Bransjestrukturen i Eid er ugunstig. Mange av bransjene i kommunen er i bransjer som opplever nedgang nasjonalt. Vi sitter igjen med den bransjusterte veksten etter at vi kontrollerer for dette, og dette gir oss en pekepinn på hvor attraktivt stedet er for bedrifter. Det er dårlig attraktivitet i basisnæringene, men god attraktivitet i de regionale næringene.

Befolkningsveksten i Eid har vært 8,2 prosentpoeng svakere enn veksten nasjonalt i den siste tiårsperioden. Dette dekomponeres i fødselsbalanse og flytting. Det er netto fraflytting som utgjør hovedbidraget til den relative befolkningsnedgangen. De strukturelle faktorene for flytting (arbeidsmarkedsintegrasjon, nabovekst og befolkningsstørrelse) er ufordelaktige for kommunen, og de forklarer nesten hele den negative flyttingen etter at vi har kontrollert for arbeidsplassutviklingen. Den delen av flyttingen som verken kan forklares av arbeidsplassutviklingen eller av de strukturelle flyttefaktorene kaller vi «attraktivitet bosted», eller bostedsattraktivitet. Som vi så på forrige side, har det ikke vært noe entydig mønster for bostedsattraktiviteten i Eid i den siste tiårsperioden. Fargen på boksen er hvit, og verdien er liten (og dermed nesten ubetydelig). Dermed ser det ut til at «alt» som skyldes flytting i Eid kan forklares av eksterne faktorer. Dette er både gode og dårlige nyheter. I regional utvikling forsøker en å se på faktorer som kan påvirkes lokalt, gitt et sett med eksterne, eller strukturelle, faktorer. Eid presterer middels gitt sine eksterne (strukturelle) faktorer. Omtrent like mange kommuner presterer dårligere, men omtrent like mange presterer også bedre.

6. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge.

For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse⁹.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

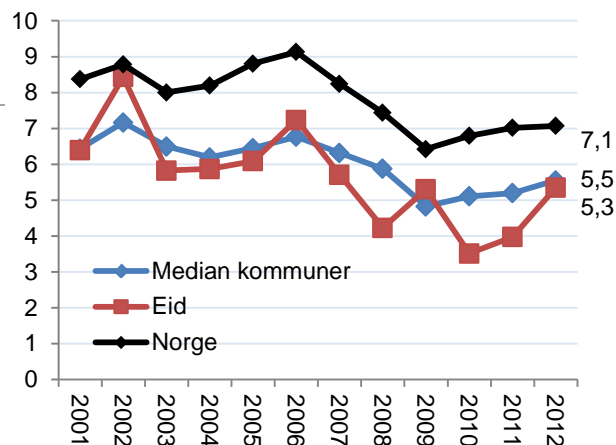
Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene, nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

6.1 Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I denne perioden økte også antall foretak raskere enn veksten i økonomien. Det kan være flere årsaker til det. Kanskje ble det flere foretak som ble registrert, som tidligere var uregistrert. Kanskje ble det vanligere å splitte opp virksomheter i drifts- og eierskap. En tredje årsak kan være at det kreves et registrert foretak å opprette et domene på internett. Det kan synes som om etableringsfrekvensen og veksten i antall foretak nå er på et mer normalt nivå, og at økningen de siste to årene reflekterer at veksten i næringslivet er på vei opp.

Etableringsfrekvensen i Eid har siden 2003 vært lavere enn landsgjennomsnittet, men ofte omtrent like stor som medianen. Det har vært vekst i etableringsfrekvensen siden 2010, og andelen nyetablerte foretak som andel av antall eksisterende foretak var på 5,3 prosent i 2012.

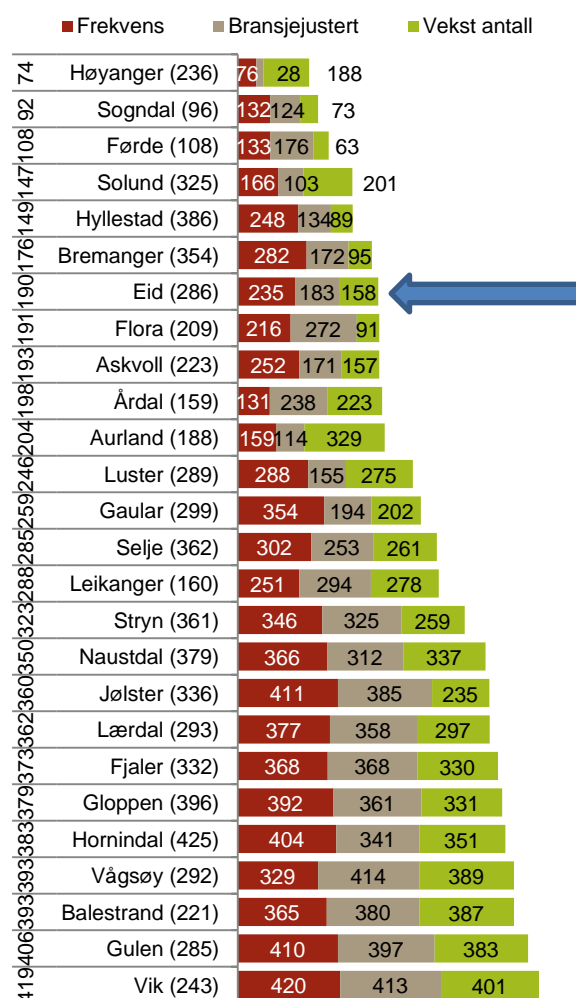

Figur 37: Etableringsfrekvensen i Eid, Norge og medianen av kommunene i Norge i perioden 2001-2012.

6.1.1 Etableringsindeksen for kommuner

Etableringsindeksen har tre indikatorer for nyetablering; etableringsfrekvensen, den bransjusterte etableringsfrekvensen og vekst i antall foretak. Den bransjusterte etableringsfrekvensen tar hensyn til bransjestrukturen, og måler etableringsfrekvensen bransje for bransje. Vekst i antall foretak er etableringsfrekvens fratrukket andel nedlagte foretak. Til sammen gir etableringsindeksen et godt bilde på etableringsaktiviteten i regionene.

I figur 38 ser vi hvilken rangering Eid har for de tre etableringsindikatorer, og for etableringsindeksen samlet. Eid rangerte som nummer 190 blant landets 428 kommuner i 2012. I snitt for den siste tiårsperioden har Eid rangert som nummer 286. Det har vært en forbedring i den siste tiden. Veksten i antall foretak fratrukket andelen nedlagte foretak rangerer høyest, den bransjusterte veksten rangerer også over middels, mens frekvensen rangerer litt under middelverdien.

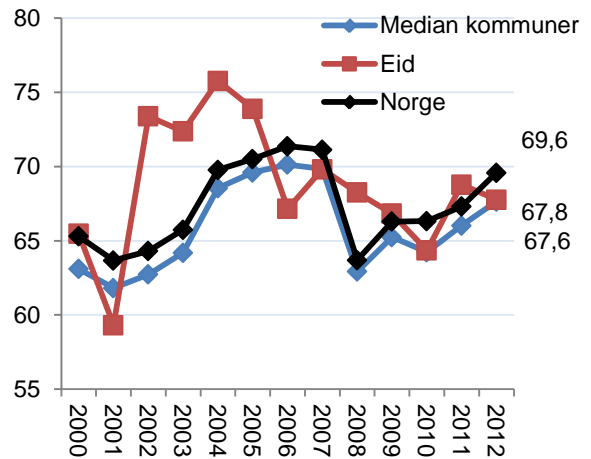
Figur 38: Etableringsindeksen for kommunene i Sogn og Fjordane, med rangeringsnummer for hver av indikatorer. Rangering for etableringsindeksen er vist helt til venstre. I parentes er rangeringen for etableringsindeksen siste ti år.

6.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, men har vært stigende i de tre siste årene. I 2012 hadde 68,3 prosent av alle regnskapspliktige foretak et positivt resultat før skatt.

Andelen lønnsomme foretak var høyere i Eid enn på landsbasis mellom 2002 og 2005. I 2012 hadde 67,8 prosent av foretakene positivt resultat før skatt. Andelen er omtrent like høy som medianen, men litt under landsgjennomsnittet.

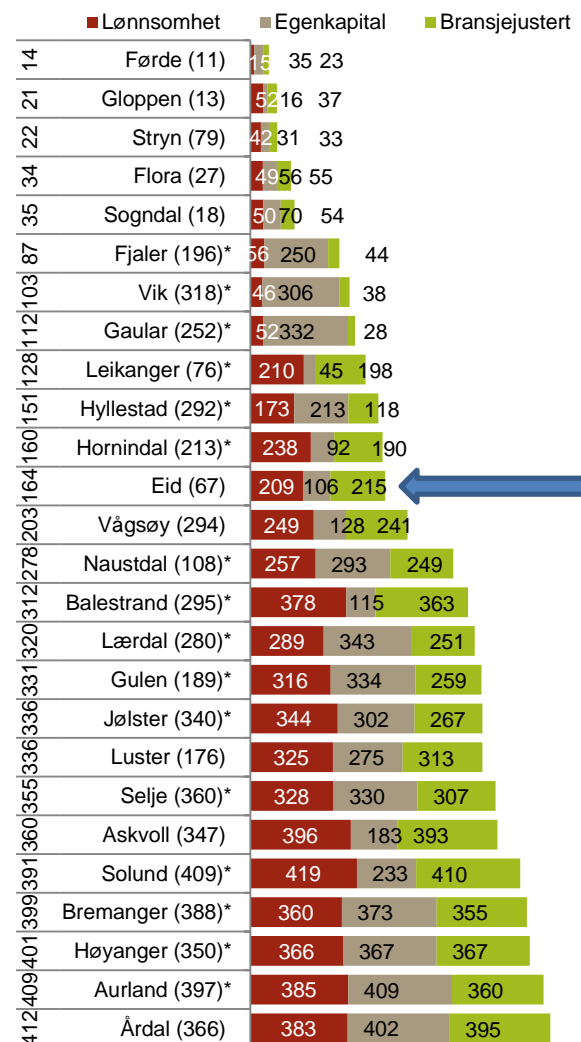
Figur 39: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i Eid sammenliknet med medianen av kommunene i Norge i perioden 2000-2012.

6.2.1 Lønnsomhetsindeksen for kommuner

I figur 40 ser vi hvordan kommunene gjør det på lønnsomhetsindeksen i 2012. Lønnsomhetsindeksen er sammensatt av tre indikatorer: andel foretak med positivt resultat, den bransjusterte andelen, og andelen av foretak med positiv egenkapital.

Eid rangerte som 164 i 2012. Dette er en litt over middels god plassering. I den siste tiårsperioden har Eid rangert som nummer 67, så det har tydeligvis vært en nedgang i den siste tiden.

En forholdsvis høy andel av foretakene i Eid har positiv egenkapital. Eid rangerer som nummer 106 på indeksen for egenkapital. Andelen bransjusterte lønnsomme foretak er middels høy.

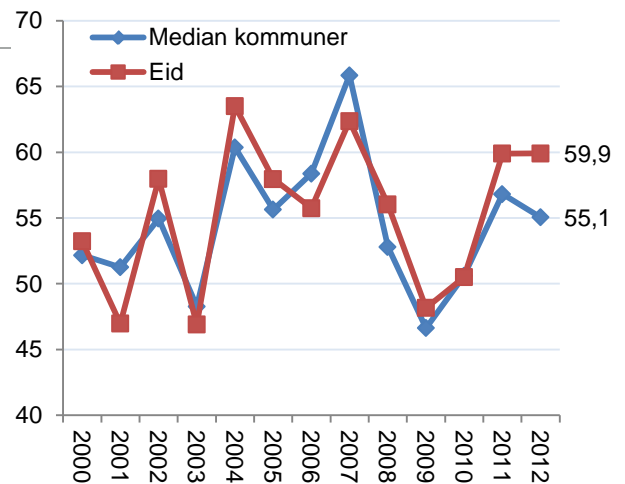

Figur 40: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Sogn og Fjordane. Rangering blant landets 428 kommuner i 2012 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de tre lønnsomhetsindikatorne vises i figuren. Små kommuner er merket med *.

6.3 Vekst

Andel vekstforetak i Norge var rekordhøyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette har andel vekstforetak tatt seg opp, men uten å ha kommet seg opp til nivåene i 2006 og 2007. I 2012 hadde 55,8 prosent av alle foretakene i Norge omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

I Eid hadde 59,9 prosent av foretakene en omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andelen er høyere enn andelen til mediankommunen. Andelen lønnsomme foretak i Eid har ligget tett opptil medianverdien helt fram til 2011.

Figur 41: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Eid og medianen av kommunene i Norge i perioden 2000-2012.

6.3.1 Vekstindeksen for kommuner

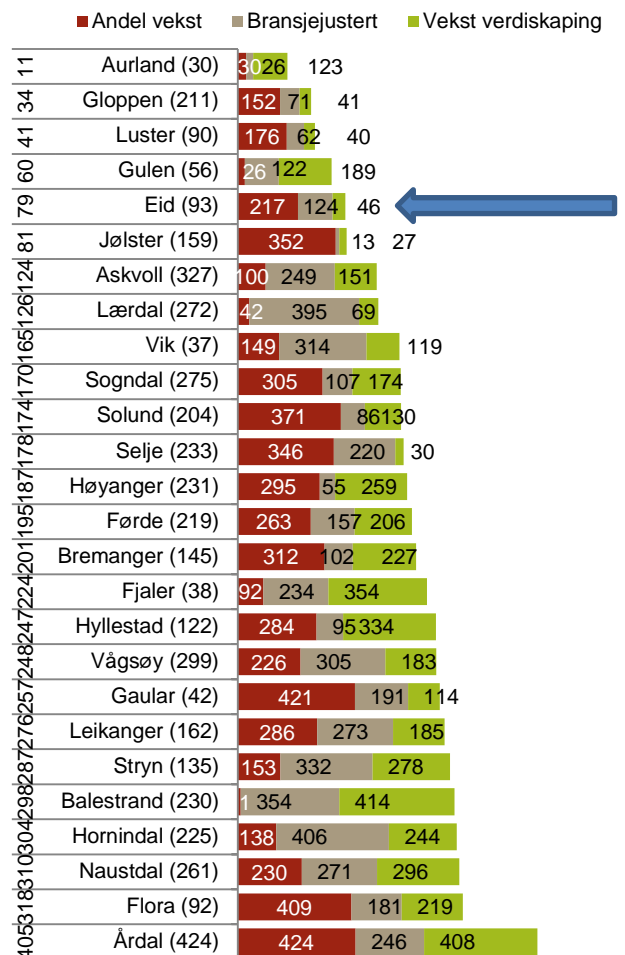
Vi måler veksten i næringslivet i kommunene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Den andre indikatoren er andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i kommunene. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskapingen. Den endelige vekstindeksen er basert på kommunenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorer.

Eid rangerte som nummer 79 i 2012. Det er en forbedring fra den forrige tiårsperioden, da Eid rangerte som nummer 93.

Andelen foretak med vekst i verdiskapingen er høy i Eid. Eid rangerer som nummer 46.

Andelen foretak i vekst er middels høy, mens andelen foretak i vekst – bransjustert – er litt over middels høy.

Eid rangerer som nummer fem i Sogn og Fjordane.

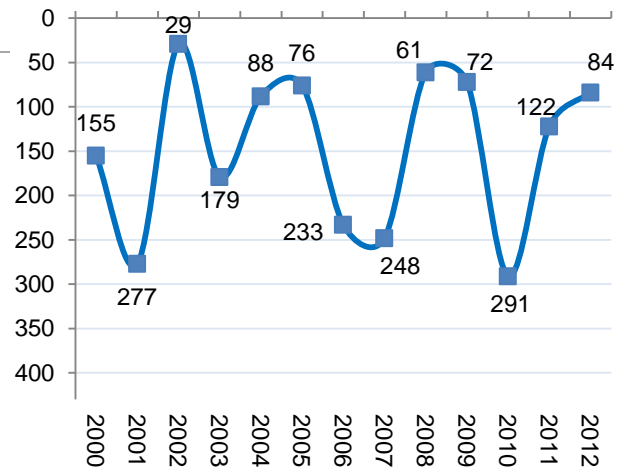
Figur 42: Vekstindeksen for kommunene i Sogn og Fjordane. Rangering blant landets 428 kommuner i 2012 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de tre vekstindikatorer vises i figuren.

6.4 NæringsNM for kommuner

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med ti indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste ni årene.

Figur 43 viser plasseringen til Eid kommune i NæringsNM fra år 2000 til 2012.

I 2012 kom Eid på 84. plass. Den beste plasseringen Eid har hatt, var i 2002, da kommunen kom på 29. plass. Bunnpunktet var 2010; da kom Eid på 291. plass. Eid har steget kraftig på rangeringslisten siden 2010.

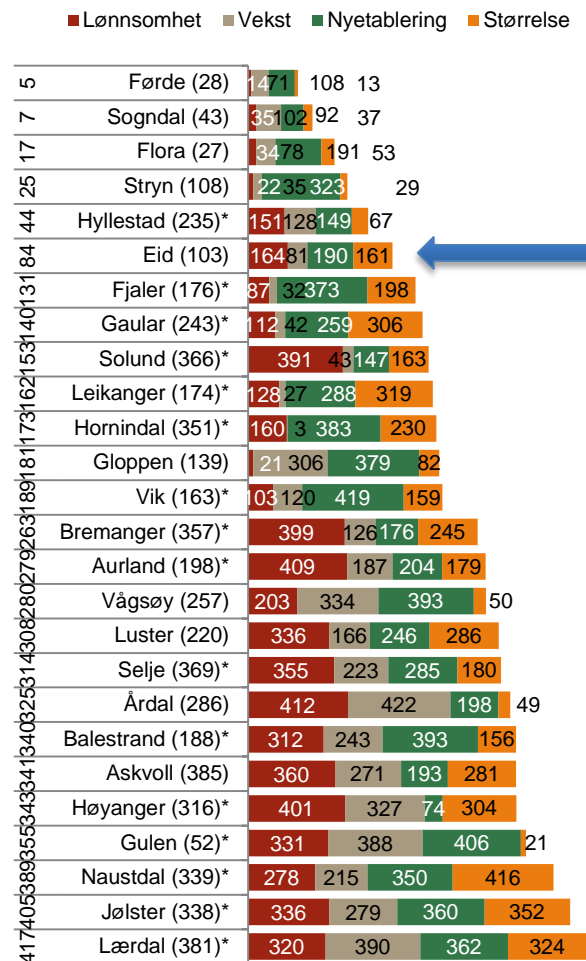

Figur 43: Rangeringen til Eid i NæringsNM i perioden 2000-2012.

6.4.1 Kommunene i Sogn og Fjordane

Kommunene i Sogn og Fjordane gjør det ikke så verst i NæringsNM, til tross for at fylket generelt har lav vekst i arbeidsplasser og befolkning. Mange av kommunene ligger over middels av norske kommuner, og enkelte gjør det svært bra, som Førde og Sogndal som er blant de ti beste i landet i 2012.

Eid kom på sjette plass i NæringsNM i fylket i 2012. Andelen foretak i vekst trekker plasseringen opp. Andelen nyetableringer trekker rangeringen ned. Eid skårer over medianverdien på alle indikatorene.

Figur 44: NæringsNM for kommunene i Sogn og Fjordane. Rangering blant landets 428 kommuner i 2012 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren. Små kommuner er merket med *.

7. Utdanning

Det er stor interesse for utdanningsnivået, både generelt i befolkningen og i næringslivet. Et høyt utdanningsnivå regnes ofte som en kvalitet i seg selv, samtidig som mange antar at et høyt utdanningsnivå også er vekstfremmende for næringslivet. I regionale utviklingsstrategier, både blant fylkeskommuner og primærkommuner, er det ofte selvstendige målsettinger om å oppnå økt utdanningsnivå. Derfor har vi tatt med dette temaet i denne rapporten. Telemarksforskning har fått tilgang til data fra SSB om utdanningsnivå for alle sysselsatte fordelt på arbeids- og bokommune, og etter sektor og næring. Vi vil først presentere noen data om utdanningsnivå i befolkningen. Deretter konsentrerer vi oss om utdanningsnivået i næringslivet.

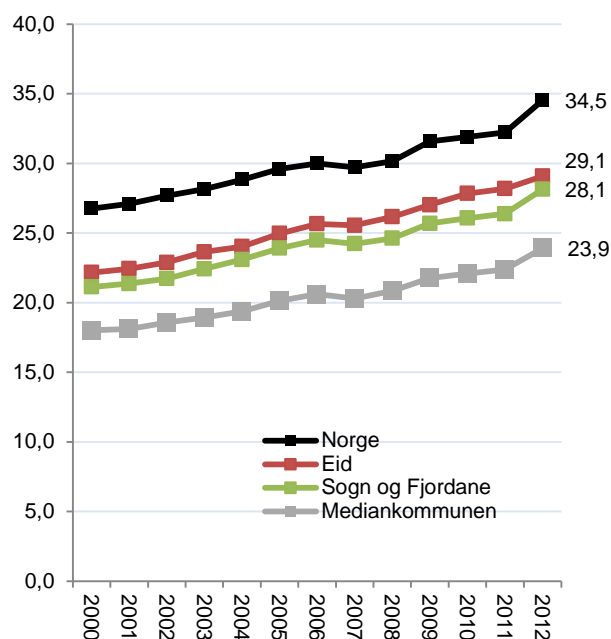
7.1 Utdanning i befolkning

Utdanningsnivået i befolkningen varierer ganske mye mellom fylkene. Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sin befolkning. 50,9 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har høyere utdanning, dvs. minst tre år på universitet eller høyskole. Da regner vi ut andelen blant den delen av befolkningen som er registrert som sysselsatt. Sogn og Fjordane har lavere utdanningsnivå enn landet, men ligger ikke spesielt lavt, men er nummer 14 av de 19 fylkene.

I Eid hadde 29,1 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning i 2012. Andelen har vokst fra 22,2 prosent i 2000. Andelen med høyere utdanning i Eid har vært litt høyere enn andelen i fylket.

I mediankommunen hadde 23,9 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning i 2012.

Vi ser av figuren at utdanningsnivået har økt både nasjonalt, fylkesvis og lokalt fra 2000 til 2012.

Figur 45: Andel av den sysselsatte befolkningen i Norge, Sogn og Fjordane, Eid og mediankommunen med høyere utdanning, 2000 – 2012.

7.1.1 Utdanningsnivå i arbeidsliv og befolkning

På forrige side så vi hvordan utdanningsnivået har utviklet seg blant de som bor i Eid. Vi kan også måle sysselsettingen blant de som arbeider i Eid, og får da et mål for hvor kompetanseintensivt arbeidsplassene er i sum.

30,9 prosent av de som jobbet i Eid i 2012 hadde høyere utdanning. Andelen er litt høyere enn andelen med høy utdanning som bor i kommunen. Eid rangerer som nummer seks i fylket og som nummer 59 nasjonalt.

Sogn og Fjordane har ganske stor spredning når det gjelder utdanningsnivå. Leikanger har en andel på 52,6 prosent, mens Selje har en andel på 17,2 prosent.

7.1.2 Utdanningsnivå blant pendlere

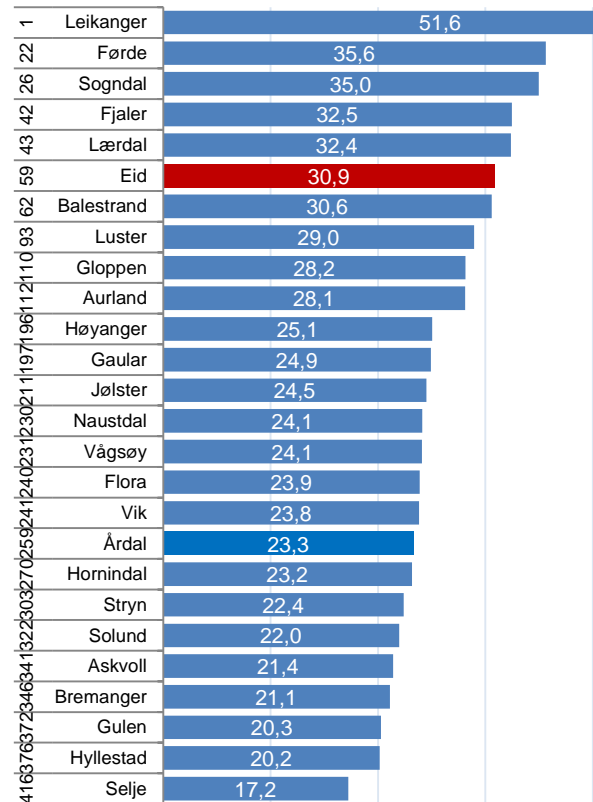
Det kan være interessant å se på utdanningsnivået til de som pendler ut og inn av kommunene, og differansen mellom disse.

Noen kommuner har mye høyere utdanningsnivå for de som pendler ut enn de som pendler inn. Det kan naturligvis komme av at kommunen ligger inntil en annen kommune med et svært kompetanseintensivt arbeidsliv som f.eks. Leikanger eller Oslo.

I 2012 hadde 40,4 prosent av de som pendlet inn til Eid høyere utdanning, mens bare 29,5 prosent av de som pendlet ut hadde høyere utdanning. Andelen med høyere utdanning som jobbet i egen kommune var 28,9 prosent.

Det kan se ut som om Eid er mer populær som arbeidssted for de med høyere utdanning enn som bosted. Man skal riktig nok være forsiktig med å tolke disse tallene. Det er første gang Telemarksforskning beregner disse tallene, og vi har ikke nok kunnskap om dette ennå til å kunne konkludere med noe.

Det er likevel interessant å se på om kommuner ser ut til å tiltrekke seg forholdsvis mange høyt utdannede arbeidere eller forholdsvis mange høyt utdannede innbyggere.

Figur 46: Andel av den sysselsatte befolkningen med høyere utdanning, etter arbeidssted i 2012.

Tabell 9: Andel med høyere utdanning hos pendlere i 2012.

rang	Navn	Samme kommune	Pendler ut	Pendler inn	Differanse
8	Sogndal	34,6	48,8	35,9	12,9
11	Balestrand	32,0	36,4	24,3	12,0
16	Gloppen	28,1	39,2	28,6	10,6
39	Årdal	23,8	27,6	19,9	7,7
43	Flora	24,6	27,4	19,9	7,5
45	Stryn	22,0	32,3	25,0	7,3
58	Askvoll	21,3	28,9	22,5	6,4
73	Gaular	24,9	30,2	24,9	5,3
79	Gulen	20,8	23,9	19,1	4,8
103	Selje	16,6	25,3	22,2	3,1
112	Førde	37,4	35,2	32,7	2,5
219	Jølster	21,6	31,9	35,3	-3,4
264	Vågsøy	22,3	28,6	34,3	-5,6
285	Hyllestad	19,1	16,2	23,0	-6,8
288	Vik	22,5	31,8	38,8	-6,9
290	Solund	21,4	19,1	26,1	-7,0
317	Høyanger	23,7	24,0	32,9	-9,0
335	Leikanger	46,9	46,4	57,1	-10,7
337	Eid	28,9	29,5	40,4	-10,8
342	Lærdal	28,8	33,1	44,3	-11,2
343	Luster	26,8	33,4	44,6	-11,2
354	Bremanger	20,4	17,5	30,0	-12,5
355	Fjaler	29,4	32,4	44,9	-12,5
361	Hornindal	19,2	26,5	39,6	-13,1
387	Naustdal	20,0	23,5	40,1	-16,6
413	Aurland	25,4	21,1	42,5	-21,5

7.1.3 Utdanningsnivå sektorer

Det er stor forskjell på utdanningsnivået de de ulike sektorene. Fylke og stat har mye høyere andel med høyere utdanning enn de andre sektorene. Over 70 prosent av de som arbeider i fylkeskommunene har høyere utdanning, mens 64,4 prosent av de statsansatte har minst 3-årig utdanning.

Blant kommuneansatte er også utdanningsnivået høyere enn gjennomsnittet. Her har 46,1 prosent av arbeidstakerne høyere utdanning.

Næringslivet har mye lavere andel utdannede enn i offentlig sektor. 26,1 prosent av de som jobber i næringslivet har høyere utdanning.

Sektorsammensetningen har naturligvis stor betydning for den regionale variasjonen i utdanningsnivået. Steder hvor en stor andel av sysselsettingen er i offentlig sektor vil naturlig få et høyere utdanningsnivå i arbeidslivet, og sannsynligvis også i befolkningen.

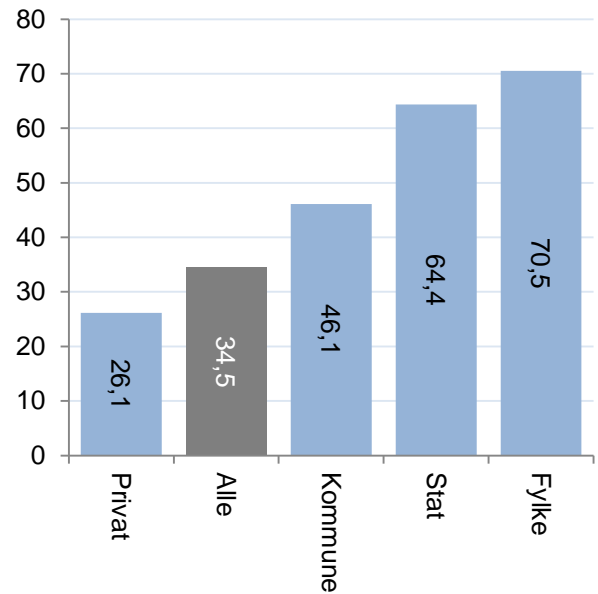
7.1.4 Utdanningsnivå næringslivet

I resten av kapittelet skal vi se spesielt på utdanningsnivået i næringslivet. Variasjonen i utdanningsnivå i næringslivet er vist i figur 48.

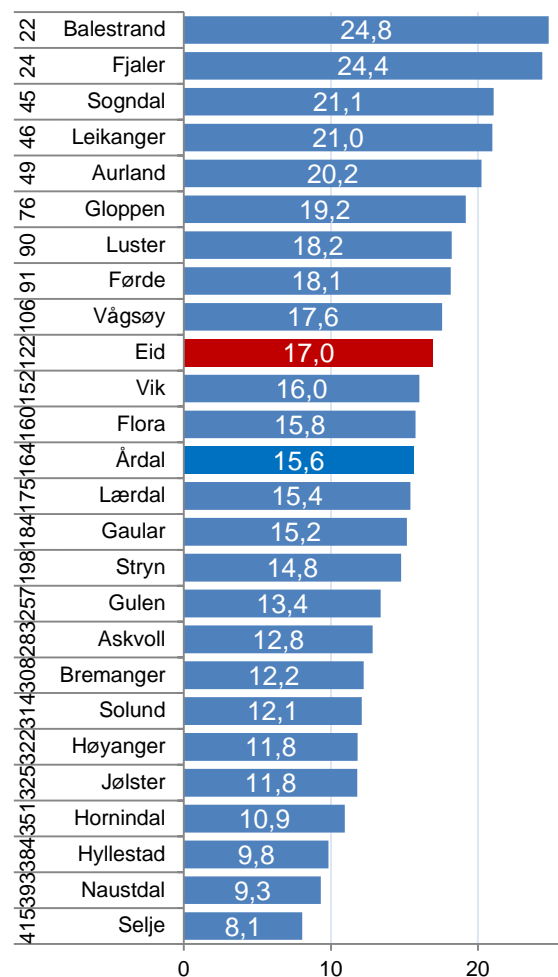
Kommuner som Balestrand, Fjaler og Sogndal har det høyeste utdanningsnivået i næringslivet av kommunene i Sogn og Fjordane.

I Eid hadde 17 prosent av arbeidstakerne i privat sektor høyere utdanning i 2012. Eid rangeres med dette som nummer 122 av de 428 kommunene, og litt over middels i fylket.

Det er bare 14 kommuner i hele landet som har et utdanningsnivå i næringslivet som er høyere enn utdanningsnivået for næringslivet på landsbasis. Det er fordi de store byene drar opp snittet på landsbasis.

Figur 47: Andel med høyere utdanning etter sektor, 2012.

Figur 48: Andel med høyere utdanning i næringslivet, etter arbeidssted i 2012.

7.2 Hvorfor varierer utdanningsnivået?

Det er stor forskjell på utdanningsnivået mellom de ulike bransjene. Vi kan derfor gjøre en bransjustering på samme måte som vi har gjort tidligere i denne rapporten, og få fram om regionene har mer eller mindre høyt utdanningsnivå, gitt den bransjestrukturen de har. Resultatene er vist i tabellen til høyre. I tabellen har vi først vist *normalisert andel* med høy utdanning, der vi har sett på differansen mellom andel med høy utdanning i næringslivet i regionen og den tilsvarende andelen på landsbasis. Derne har vi regnet ut *bransjeeffekten*, dvs. hvor mye av dette avviket som kan forklares av bransjestrukturen, og til slutt en *bransjustert utdanningsandel*.

Da ser vi at det bare er noen få kommuner som har en bransjestruktur som tilsier at utdanningsnivået i næringslivet skal ligge høyere enn gjennomsnittet for Norge. I Sogn og Fjordane er det bare Fjaler hvor bransjeeffekten er positiv, på landsbasis er det 24.

Når vi justerer for bransjestrukturen, ser vi at rangeringen med hensyn til utdanningsnivå blir litt annerledes enn når vi bare ser på andelen uten å ta hensyn til bransjestrukturen. Etter bransjustering er det fremdeles bare noen få kommuner, til sammen 22 på landsbasis, som har et bransjustert utdanningsnivå over null.

Andelen høyt utdannede i næringslivet i Eid er 9,3 prosentpoeng lavere enn andelen nasjonalt. Mesteparten av dette kan tilskrives en lav bransjeeffekt (-7,7), mens en liten del (-1,6) kan tilskrives andre, f.eks. lokale, forhold. Eid rangerer som 49 nasjonalt og som nummer 6 i Sogn og Fjordane.

Ellers kan vi se at tabellen ser ut til å korrespondere bra med tabellen med differanse mellom ut- og innpendlere, som var vist to sider tilbake.

Spørsmålet er om noen kommuner får et høyt bransjustert utdanningsnivå fordi de er attraktive bokommuner for personer med høy utdanning. Det kan gjøre at bedriftene får et kompetansemessig bedre tilbud av arbeidskraft.

Tabell 10: Normalisert andel med høyere utdanning i næringslivet, bransjeeffekten, og bransjustert andel med høyere utdanning.

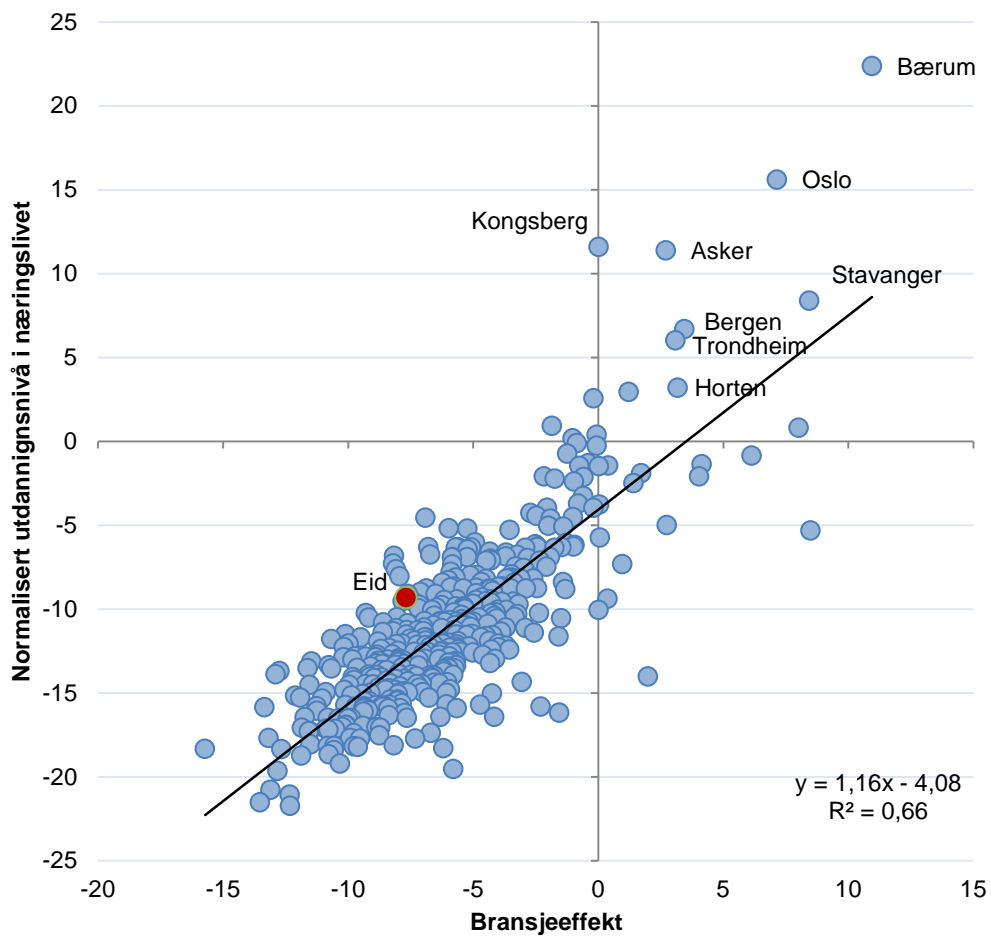
Rang	Navn	Norm. andel	Bransjeeffekt	Bransjustert
21	Sogndal	-5,2	-5,2	0,0
25	Luster	-8,1	-7,9	-0,1
30	Balestrand	-1,5	-0,7	-0,7
37	Aurland	-6,0	-4,9	-1,1
42	Stryn	-11,5	-10,1	-1,4
49	Eid	-9,3	-7,7	-1,6
53	Leikanger	-5,3	-3,5	-1,8
83	Vågsøy	-8,7	-5,9	-2,8
84	Gloppen	-7,1	-4,3	-2,8
101	Lærdal	-10,9	-7,6	-3,2
113	Fjaler	-1,9	1,7	-3,6
132	Gulen	-12,9	-8,9	-4,0
137	Gaular	-11,1	-7,0	-4,1
144	Hornindal	-15,3	-11,0	-4,3
147	Askvoll	-13,4	-9,1	-4,3
173	Førde	-8,1	-3,5	-4,7
184	Årdal	-10,7	-5,9	-4,8
207	Jølster	-14,5	-9,3	-5,2
249	Flora	-10,5	-4,8	-5,8
263	Vik	-10,3	-4,3	-6,0
267	Solund	-14,2	-8,1	-6,1
272	Høyanger	-14,4	-8,3	-6,2
347	Bremanger	-14,1	-6,7	-7,4
362	Naustdal	-17,0	-9,4	-7,6
397	Selje	-18,2	-9,6	-8,6
423	Hyllestad	-16,4	-4,2	-12,3

Når en betrakter tabellen, vil den oppmerksomme leser oppdage at de som har høy utdanningsandel i næringslivet også ser ut til å få høy bransjustert andel.

Det betyr at bransjestrukturen ikke helt ut forklarer hvorfor noen regioner har et høyere utdanningsnivå i næringslivet, men at det også må være andre forhold som påvirker utdanningsnivået.

Det skal vi se litt mer på, på neste side

I figuren under har vi satt inn alle kommunene etter utdanningsnivå og bransjeeffekten.

Figur 49: Utdanningsnivå, normalisert, og bransjeeffekten på utdanningsnivå i norske kommuner i 2012. Den røde er Eid.

Av denne figuren kan en lese seg til flere forhold. For det første er det bare 14 av 428 kommuner med en andel av næringslivets ansatte med høy utdanning som er over andelen på landsbasis. Det er blant annet de største byene samt Kongsberg og Horten.

For det andre er det bare 22 kommuner som har en bransjestruktur som tilsier en høyere utdanningsandel.

Når vi legger inn en regresjonslinje (den sorte streken), ser vi at korrelasjonen mellom bransjeeffekten og utdanningsandelen er høy, hele 0,66. Bransjestrukturen forklarer dermed svært mye av variasjonene, tilsynelatende. Problemet er at bransjestrukturen overforklarer forskjellene. Regresjonsformelen, som vi kan lese av diagrammet, er y (utdanningsandel) = $1,16 * x$ (Bransjeeffekt) – 4,08. Betaværdien, som er tallet 1,16, burde ligge nær verdien 1.

Når vi går inn og ser på utdanningsnivået i regioner med spesielt høyt utdanningsnivå, som f.eks. Oslo, ser vi at de har mye høyere utdanningsnivå enn landet i alle bransjer. Så hvis en region har en bransjestruktur med en stor andel i kompetanseintensive bransjer, så blir også utdanningsnivået i lite kompetanseintensive bransjer også høyere.

Da vi gjorde samme analyser for regioner, var regresjonslinjen enda mye brattere, dvs. en enda større «overforklaring» av bransjeeffekten. Det kan tyde på at et høyt utdanningsnivå også «smitter» mellom kommuner i samme region.

ⁱ Alle tall om arbeidsplasser og sysselsetting er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

ⁱⁱ Progressivt gjennomsnitt er et gjennomsnitt for de siste ti årene, der de siste årene gis størst vekt, siste år teller 10, nest siste 9, osv. Dette er en metode som vi bruker for å rangere utviklingen mellom ulike geografiske områder for en rekke indikatorer, fordi vi da ikke bare måler utviklingen i tiårsperioden, men også får med om trenden er positiv eller negativ.

ⁱⁱⁱ Man kan lese mer om «local share effect» i denne [Wikipedia-artikkelen](#) (ad. 11.02.2014).

^{iv} Vi bruker begrepet *vekstimpuls* om arbeidsplassvekst når vi måler veksten i arbeidsplasser i en bransje, eller sektor i prosent av samlet sysselsetting i et område. Dette til forskjell fra prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i den samme bransjen fra et tidspunkt til et annet. Da vil bransjer med høy prosentvis egenvekst, men som utgjør en liten andel av samlet sysselsetting komme ut med lav vekstimpuls. Dette gjør at vi slipper å forklare at sektorer og bransjer som har høy prosentvis egenvekst egentlig ikke betyr så mye for utviklingen.

^v Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.